

Integration och splittring

Säkerhetspolitiska aspekter på den ryskspråkiga befolkningens integration i Estland

Johan Eellend

FOI-R--4004--SE

DECEMBER 2014

Johan Eellend

Integration och splittring

Säkerhetspolitiska aspekter på den ryskspråkiga befolkningens integration i Estland

Omslagsbild/Cover: Wikimedia.org, photo: Hendrix Eesti

Titel	Integration och splittring Säkerhetspolitiska aspekter på den ryskspråkiga befolkningens integration i Estland
Title	Integration and divide: security aspects of the integration of the Russian- speaking population in Estonia.
Rapportnr/Report no	FOI-R--4004--SE
Månad/Month	December
Utgivningsår/Year	2014
Antal sidor/Pages	53
ISSN	1650-1942
Kund/Customer	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	8. Säkerhetspolitik
Projektnr/Project no	A14103
Godkänd av/Approved by	Maria Lignell Jakobsson
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys/Defence Analysis

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.
All form av kopiering, översättning eller bearbetning utan medgivande är förbjuden.

This work is protected under the Act on Copyright in Literary and Artistic Works (SFS 1960:729).
Any form of reproduction, translation or modification without permission is prohibited.

Sammanfattning

Sedan Estlands självständighet 1991 har den ryskspråkiga befolkningens medborgarskap, lojalitet och koppling till Ryssland haft en central inrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. Något mindre än 30 % av Estlands befolkning är ryskspråkig. Gruppen är dock splittrad med olika ursprung, social position och olika sätt att förhålla sig till det estniska samhället. Den estniska staten har sedan 1990-talet strävat efter att integrera den ryskspråkiga befolkningen. Rysslands mål har varit att förhindra detta med syfte att använda den ryskspråkiga gruppen för sina egna utrikespolitiska syften och för att destabilisera och minska tilliten till det estniska samhället.

Det ryska inflytandet sker främst genom ryskspråkig media, som av de flesta ryskspråkiga anses ha lika stor trovärdighet som estnisk media.

Från mitten av 1990-talet förde Estland en medborgarskapspolitik som syftade till att öka antalet medborgare och att öka kunskapen i det estniska språket. Politiken var lyckosam så till vida att andelen estniska medborgare i landet ökade från 68 % 1992 till 84 % 2014 och antalet statslösa minskade från 32 % till 6,5 %. Efter 2007 har denna politik förändrats till att förespråka integration genom mångkultur. Vid sidan av detta har stora grupper av estnisk- och ryskspråkiga enats kring landets ekonomiska framgångar.

Genom den ökade integrationen har den ryskspråkiga gruppen splittrats än mer. Medan majoriteten av de ryskspråkiga känner att Estland är deras enda hemland står en mindre del helt utanför det estniska samhället. Denna grupp utgör ett möjligt underlag för att skapa sociala oroligheter och protester. Det estniska samhället saknar dock idag politiska konflikter som skulle kunna ge upphov till sådana och Ryssland har inte lyckats använda sitt inflytande till att skapa några. De estnisk- och ryskspråkiga har i stort drabbats lika av de ekonomiska kriserna och erfarenheterna visar att kriserna inte långvarigt har påverkat befolkningens tilltro till samhället.

I stort skiljer sig inte den ryskspråkiga gruppens situation i Estland nämnvärt från den situation som många grupper av arbetskraftsinvandrare i Europa befinner sig i. Ett undantag skulle kunna vara att de ryskspråkiga i Estland har blivit ett redskap i den ryska utrikespolitiken och att den internationella uppmärksamheten kring de ryskspråkigas situation i Baltikum har lett till en större politisk medvetenhet och en mer aktiv integrationspolitik än vad som varit fallet i andra europeiska länder.

Nyckelord: Estland, säkerhet, integrationspolitik, ryskspråkig, minoritet, Krim

Summary

Russia's annexation of Crimea and its involvement in the conflict in eastern Ukraine have roused many questions about the loyalty, political role and societal position of the Russian-speaking population in the states of the former Soviet Union. For many of those countries, Russia's use of indirect force, in combination with information warfare and mobilization of the Russian-speaking population, are threats that they have been warning of. For Estonian society, the question of the citizenship, loyalty and connection of the Russian-speaking population with Russia has been of domestic and international significance since Estonia's independence, in 1991.

Of Estonia's population of 1,4 million, the Russian-speaking portion constitutes slightly less than 30 %. The segment is not uniform, but fragmented; they have various origins, social and economic status, and relations to the rest of Estonian society, and reside in different parts of the country. About half of the Russian-speakers live in the Tallinn area and a third in Ida-Virumaa district, mostly in Narva, near the Russian border. Today, 53 % of the Russian-speaking population has Estonian citizenship, approximately 20 % have Russian citizenship, and another 20 % lack citizenship in any country, but reside in Estonia in possession of so-called "aliens' passports."

The position of the Russian-speaking population in Estonia has attracted considerable domestic and foreign attention and has clear implications for the country's security. The Estonian government has sought to integrate the Russian-speaking population in order to reduce societal tension. Meanwhile, the Russian government has been attempting to foil the integration measures, so as to be able to use the Russian-speakers both to influence Estonian society and as a tool in its own foreign policy. Russia's commitment to the Russian-speaking group has varied over the years and has been linked to its relations with Estonia and other EU countries.

In addition to its use of its influence over Russian-speakers in the Baltic states, Russia's main methods for gaining influence over those states have been through its attempts to control their economies, supply of energy and the media. In the case of Estonia, Russia's control of the media and its influence over Russian-speakers are most important. Moreover, Russia has systematically discredited the Estonian state and society in its desire to make the Russian-speaking population in Estonia loyal to Russia. Broadcasting Russian media in Estonia and seeking to influence the Russian-speaking associations, not just individuals, in Estonia, are two of its methods. Although the Russian influence over the voluntary sector is limited, its influence via the media is significant. The majority of Russian speakers in Estonia mainly consume Russian-produced media, while only half also follow Estonian-language media. The Russian-speaking population's levels of confidence in Russian- and Estonian-produced media are equally high. The

result is that Estonian- and Russian-speakers live in separate media spheres and thereby receive most of their news and their entertainment from sources that neither share the same values nor view of society. This division is the greatest single obstacle to deeper integration in Estonia. Since the 1990s, plans to increase the supply of Russian-language media produced in Estonia have been attempted several times. In connection with Russia's annexation of Crimea, Estonia, Latvia and Lithuania have also discussed launching a Baltic, or European, Russian-language TV channel, in cooperation with the EU. None of these plans, however, have been realized, since the costs have been judged as very high and the possibilities for competing with the Russian media as minimal.

Estonia's integration policy of the 1990s was centred on the Estonian language and the dominant role of the Estonian culture in society. The individual was given a great responsibility for integration, even though the state provided education in Estonian. The objectives were to increase the knowledge of the Estonian language among the Russian-speakers and to increase the proportion with Estonian citizenship in the population. The policy was successful in the sense that the number of citizens in the total population has increased from 68 %, in 1992, to 84 %, in 2014, and the number of stateless persons decreased from 32 % to 6.5 %. The integration policies, however, resulted in tension between the monocultural principles of the Estonian society and the multicultural character and values that guided the EU. This tension increased with the increasing economic globalization, as an increasing number of Russian-speakers felt integrated into the Estonian society. At the same time, the number of Estonian-speakers who felt that the Russian language and the Russian-speakers posed a threat to the Estonian society decreased. The integration plan adopted in 2007 was therefore based on multicultural principles. The idea of personal responsibility and cultural domination was replaced by the idea of cultural pluralism and accompanied by an increase in support for Russian-speaking culture in Estonia.

Alongside public policy, most Estonian- and Russian-speakers also gather around the values of personal fulfillment, market economy and the rule of law. These values have also found support because of the lack of serious corruption in Estonia, especially in relation to the corruption and lawlessness experienced in Russia. Developments in Estonia and Latvia during the economic crisis of the early 2000s also show that the integration policies and market economic values were not seriously affected by the economic decline. The values and developments in the Russian society, in this situation, were not an option for the majority of Russian-speakers.

The Estonian integration policy has suffered two major setbacks, the social unrest that occurred in central Tallinn after the relocation of a Soviet monument, in 2007, and the disagreement over the requirement that 60 % of the teaching in Estonian schools should be conducted in Estonian. Both issues have divided the Estonian- and Russian-speaking groups, but none of the setbacks have seriously affected the positive direction of the integration.

According to Estonian studies, which weighed linguistic, social and political aspects of integration for 2011, 21 % of the Russian-speakers in Estonia were well-integrated in all of those aspects, while 16 % were socially and politically well-integrated, but had poorer language skills. 13 % had good language skills, but were less integrated, and had a critical attitude towards both the Estonian and Russian political institutions. 28 % had limited language skills and participated in politics only at the local level, whereas 22 % were not at all integrated. These figures show the fragmentation among the Russian-speakers. Surveys among the Russian-speaking population, however, tend to show a higher level of integration. On average, 60 % of the Russian-speaking population answer that they feel moderately or well integrated into Estonian society, while only 10 % feel that they are not integrated at all. The majority of the Russian-speakers also feel that discrimination against Russian-speakers' has declined, and that Estonia is their only homeland. In general, the Russian-speakers' accept the status that Estonian has as the official language in Estonia, even if they would like to see more Russian used in public. About half of the Russian-speaking men also claim that they would defend Estonia if the country was threatened.

In surveys performed after the Russian annexation of Crimea, almost 23 % of the Russian-speakers' in Estonia supported Russia's annexation and the Russian policy of defending Russian interests, and the Russian-speaking population abroad, with all means. 25 % of the Russian-speakers' did not support Russia's actions, while the majority could not, or did not want to, take sides. These figures should not be interpreted as claiming that the Russian-speakers would support similar actions in Estonia. They should, instead, be judged as a sign of the Russian and Estonian media's impact on Russian-speakers. It is worth noting that the opposition to Russia's actions was larger among older people and people in eastern Estonia, who often are less integrated, but most probably would be more affected, if Russia were to take action against Estonia. During the ongoing conflict in eastern Ukraine, the resistance to Russia's involvement has increased to almost 50 %, which is most probably a consequence of how the conflict has developed, while the support of Russian policies is unchanged.

Currently, the Russian-speaking group in Estonia lacks a clear leadership that could represent its interests. Politically, the majority of Russian-speakers have voted for the Estonian *Keskerakond* party, which has its roots in the movements that struggled for Estonian independence from Soviet Union. But even if *Keskerakond* still holds its grip on the Russian-speaking voters, it has begun to lose to other parties that campaign in areas dominated by Russian-speakers and that nominate Russian speakers to prominent positions. In addition, a new generation of representatives of the Russian-speaking group has emerged in the media. These are most often young and well-integrated women, and often promote integration-friendly ideas. Even if they see problems with the Estonian society and the integration policies, they claim that the Estonian society has the resources to manage those problems by itself. The rise of this group is a clear sign of the ongoing split in the Russian-speaking community, between the

integrated and the less integrated, but also to some extent between the generations.

The increased integration of Russian-speakers has caused a polarization in the group. While the majority of Russian-speakers feel that Estonia is their only homeland, a small number do not feel that they are a part of Estonian society at all. Among them number are also those who primarily identify themselves with Russia and Russian society. This group may be regarded as particularly susceptible to the worldview and social order that is mediated by the Russian media.

The ability to mobilize those people for pro-Russian protests and actions should not be underestimated, especially in Ida-Virumaa district, where the Estonian state presence is weak and the surrounding society's opposition to the pro-Russian actions is smaller. The experience of the Russian annexation of Crimea, but also of ethnic-based separatism in Western Europe, such as in the Basque country, or Northern Ireland, shows that the group is large enough to form a core that is capable of organizing social and armed disturbances. The core can also be expected to have enough support among the Russian-minded population to be able to obtain functioning logistics and places to hide, between campaigns.

Although a large portion of the Russian-speaking population in Estonia says that they are prepared to defend Estonia, many would also stay passive in a conflict between the State and those involved in the unrest. In the current situation, the Estonian society lacks political conflicts that are tense enough to spark such unrest or rebellion, and Russia has not managed to create them. Estonian- and Russian-speaking groups on the same social level have suffered about as much from the recent economic crises. The most prominent differences in social and economic development can be seen particularly in the regional differences between Ida-Virumaa district, which is dominated by Russian-speakers, and other Estonian cities. The differences in social and economic development, however, between the east and other parts of Estonia, are less than they are between eastern Estonia and the bordering parts of Russia. This should weaken the ability to create protests around social issues. In recent years, the Estonian government has also improved the infrastructure and business climate in eastern Estonia, in cooperation with the EU and commercial interests.

In conclusion, the situation of the Russian-speaking groups in Estonia does not differ significantly from that of many groups of labor immigrants in other Western European countries. That is with the exception that the Russian-speakers in Estonia have become a tool in Russian foreign policy, and that the international attention to the Russian-speakers' situation in the Baltic countries has led to greater political awareness, and a more active policy of integration, than has been the case in most other European countries.

Keywords: Estonia, integration, security, Russian-speaking minority, Crimea

Innehållsförteckning

1	Inledning och syfte	9
1.1	Metod, material och disposition	11
2	Ryska påverkansvägar	13
3	Den ryskspråkiga befolkningen i Estland	17
4	Estnisk integrations- och språkpolitik	19
5	Integrationspolitikens bakslag	24
6	Integrationspolitikens resultat	27
7	Den ryskspråkiga gruppens företrädare	32
8	Ett lokalpolitiskt perspektiv	35
9	Integration och splittring i skuggan av Rysslands annektering av Krim	38
10	Sammanfattande slutsatser	42
11	Källor och Litteratur	46

1 Inledning och syfte

Rysslands annektering av Krim och agerande i östra Ukraina har rest många frågor om den ryskspråkiga befolkningens ställning, politiska roll och lojalitet i de länder som tidigare var delar av Sovjetunionen. För många av dessa länder framstår den ryska användningen av förtäckt militärt hot, i kombination med en centralstyrd mobilisering av den ryskspråkiga befolkningen, som en realisering av ett hot som de länge varnat för.¹ För det estniska samhället har den ryskspråkiga befolkningens medborgarskap, lojalitet och koppling till Ryssland haft en central inrikes- och säkerhetspolitisk betydelse allt sedan Estlands självständighet 1991.

Syftet med följande studie är att synliggöra den estniska integrationspolitikens förmåga att socialt, politiskt och språkligt integrera den ryskspråkiga befolkningen i det estniska samhället. Dessutom analyseras hur integrationen har påverkats av den ryska politiken gentemot Estland och de ryskspråkiga grupperna i Estland. Ett särskilt intresse visas frågan hur denna påverkan har förändrats av Rysslands annektering av Krim.

Ryssland har sedan 1990-talet strävat efter att återta sitt inflytande i de delrepubliker som tidigare tillhörde Sovjetunionen och att destabilisera flera av staterna i sitt närområde som sökt sig västerut. Detta har skett genom en politik som syftat till att öka kontrollen över ländernas energiförsörjning och ekonomi, men också genom att sprida ryska värden och en positiv bild av Ryssland genom ryskspråkig media samt genom att stödja ryskspråkiga organisationer utanför Ryssland. Därtill sker en systematisk misskreditering av andra stater i syfte att underminera deras legitimitet hos den egna befolkningen och hos aktörer i det internationella samfundet. De tre sista punkterna är av särskilt stor betydelse för den ryska politiken gentemot det Estland och de ryskspråkiga i Estland. Det huvudsakliga ryska budskapet är att den estniska staten och folket sympatiserar med nazistiska och fascistiska tankar och att den ryskspråkiga befolkningen diskrimineras av den estniskspråkiga majoriteten. Den estniska staten betraktas också som en omogen statsbildning utan möjligheter till överlevnad och som ett problem för dess västallierade. En central fråga är också om Estland aldrig blev ockuperat av och frivilligt anslöt sig till Sovjetunionen.

Den ryska strävan att skapa inflytande över den ryskspråkiga befolkningen och att använda den i utrikes- och inrikespolitiska syften benämns i Ryssland allmänt

¹ Granholm, Niklas; Malminen, Johannes & Persson, Gudrun (eds.) *A Rude Awakening: Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine* (Stockholm, FOI-R--3892--SE, 2014) s. 81.f.

som utrikespolitikens ”humanitära dimension”² och framställs som ett försvar av den ryskspråkiga befolkningens intressen och mänskliga rättigheter.³ Genom att nå ut till den ryskspråkiga befolkningen strävar den ryska politiken efter att forma och bevara en samlad rysk diaspora med en distinkt rysk identitet och lojalitet till det ryska samhället.⁴ Denna identitet är i praktiken oförenlig med en integrering av den ryskspråkiga befolkningen i de länder där de bor.⁵ Genom sin politik vill man också skapa förståelse och sympati hos den ryskspråkiga befolkningen både för de tankar som ligger bakom Rysslands internationella ställningstaganden och för den ryska uppfattningen att landet har rätt att försvara sina intressen och den ryskspråkiga befolkningen i utlandet med de medel som behövs.⁶

För rysk del skulle en destabilisering av de baltiska staterna medföra både ett ökat inflytande över dessa stater och en möjlighet att destabilisera organisationer som EU och NATO.⁷ I förlängningen är detta också en strategi för att möjliggöra den typ av propagandakrigföring, folklig mobilisering och väpnade operationer som skedde på Krim.

Den ryska strävan ställs i Baltikum mot de baltiska staternas inrikespolitik, och den legitimitet som politiken skapar hos de ryskspråkiga. Möjligheterna för att den ryska politiken skall få genomslag är beroende av hur

² Denna politik har fyra nyckelområden; 1) försvaret av mänskliga rättigheter, 2) försvaret av de ryska minoriteternas rättigheter och konsolideringen av en samlad diaspora, 3) konsulära ärenden, 4) partnerskap i kultur, utbildning och vetenskap. Politik har skrivits in i Rysslands nationella säkerhetsstrategi från 2009 och det ryska utrikespolitiska konceptet från 2013, som ett komplement till utövandet av hård makt och traditionell diplomati.

³ Persson, Gudrun ”Russian Influence in the World – The View from Moscow” i Winnerstig, Mike (ed.), *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI-R--3990--SE, 2014); Ett samhälles möjlighet till att få inflytande över andra samhällen genom att förmedla en positiv bild av det egna samhället eller genom att förmedla positiva värden brukar beskrivas med statsvetaren Joseph Nyss koncept *Soft Power*. I det ryska fallet används dock detta inflytande aktivt för att underminera förtroendet för andra stater. Nye, Joseph, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York, Public Affairs, 2004) s. 30f; Simons, Greg “Perception of Russia’s soft power and influence in the Baltic States” *Public Relations Review* (2014).

⁴ <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/noukogude-vaimu-sisendavast-laagrist-votavad-osa-ka-eesti-venekeelsed-noored?id=69711189>, Nõukogude vaimu sisendavast laagrist võtavad osa ka Eesti venekeelsed noored, 2014.09.09; betydande aktörer är b.l.a. *Rossotrudnichestvo* och *Russkii mir*.

⁵ Kivirähk, Juhan, “How to Address the ‘Humanitarian Dimension’ of Russian Foreign Policy?” *Diplomaatia* (2010 Tallinn) <http://www.diplomaatia.ee/en/article/how-to-address-the-humanitarian-dimension-of-russian-foreign-policy/>.

⁶ Winnerstig, Mike (ed.), *Winnerstig, Mike (ed.), New Tools of Conflict? Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI, kommande 2014).

⁷ För ett resonemang om starka och svaga stater i internationella relationer, samt svaga staters inverkan på den regionala stabiliteten se: Buzan, Barry, *People States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (London, 1991).

minoritetsbefolkningen upplever sin ekonomiska, kulturella och rättsliga ställning gentemot majoritetssamhället. Så länge grupperna utvecklas parallellt finns goda förutsättningar för en demokratisk samexistens. Om gapet mellan majoritetens och minoritetens förutsättningar ökar så hotas också förutsättningarna för samexistens.⁸

Det ryska intresset för den ryskspråkiga befolkningen bör också sättas i ett större perspektiv. Klassisk diasporateori visar att moderlandets intresse för diasporans situation i värdlandet oftast är knuten till moderlandets utrikespolitiska relationer till värdlandet. Om relationerna är dåliga tenderar moderlandets intresse för diasporan att vara större än om relationerna är goda.⁹ Rysslands intresse för de ryskspråkiga bör därför ses som en del av en större politisk strävan.

1.1 Metod, material och disposition

Den ryskspråkiga minoritetens ställning i de baltiska staterna har visats politisk och vetenskaplig uppmärksamhet sedan början av 1990-talet.¹⁰ Från rysk sida visades ett tydligt intresse att göra de ryskspråkiga minoriteternas ställning i de nya grannländerna till en uppmärksam politisk fråga på den nationella och internationella agendan. Samtidigt befarade många europeiska politiker och akademiker att den sociala och politiska situationen i de nya staterna kunde leda till en utbredd separatism och en utveckling liknande den på Balkan. Trots att en sådan utveckling uteblev så har frågan återkommande lyfts fram i internationella sammanhang. Detta får delvis ses som resultatet av en aktiv rysk strävan efter att kunna använda den ryskspråkiga gruppens ställning i de baltiska staterna för egna politiska syften och för att kunna misskreditera dessa stater.

I Europa och USA har frågan visats ett förnyat intresse i samband med de baltiska staternas EU- och NATO-inträden samt efter de uppmärksammade oroligheterna i samband med flyttandet av ett sovjetiskt minnesmärke, Bronssoldaten, i Tallinn 2007. Ett antal tankesmedjor som Chatham House och Center for Strategic & International Studies har i samband med den händelsen lyft frågans säkerhetspolitiska dimension.¹¹ Även om utgångspunkter, mål och metoder i dessa studier varierar något så är den sammantagna bilden att integrationen i Estland går åt rätt håll.

⁸ Se t.ex. Davies, James C. *When men rebel and why* (New York, 1971).

⁹ Se t.ex. Chang, C.Y. "Overseas Chinese in China's Policy," *The China Quarterly* 1980:4, s. 190ff.

¹⁰ Pami, Alto, "Revisiting the Security/identity Puzzle in Russo-Estonian Relations" *Journal of Peace Research*, 2003:5; Solska, Magdalena, "Citizenship, Collective Identity and International Impact on Integration Policy in Estonia, Latvia and Lithuania", *Europe-Asian Studies* 2011:6.

¹¹ Grigas, Agnia, *Legacies, Corecion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States*, Chatham House, Briefing paper, August 2012; Moore, Lucy & David Mihaela, *Russian Soft Power in the 21st Century: an Examination of Russian Compatriot Policy in Estonia* (London, 2011); Ehala, Martin "Russian Minority in Estonia after Crimea" *Aspen Review Central Europe* 2014:2.

De problem som generellt identifieras rör främst sociala och ekonomiska frågor och handlar om den ryskspråkiga gruppens svaga integrering på arbetsmarknaden, lägre deltagande i politiska och sociala rörelser samt medborgarskapsfrågan och dess koppling till språkrav. Ett särskilt intresse riktas också ofta mot ryskspråkig medias inflytande över den ryskspråkiga befolkningen. De föreslagna strategierna för ökad integrering handlar därmed också om att den estniska staten bör främja undervisning i det estniska språket, tillgodose en integrerad arbetsmarknad och ett ökat deltagande av ryskspråkiga sociala rörelser i det offentliga samtalet. Förhoppningen är att den ryskspråkiga befolkningens koppling till majoritetsbefolkningen och den estniska staten därigenom skall stärkas.

I Estland har ett antal forskningsprojekt med integrationspolitisk inriktning bedrivits vars resultat har bidragit med policyrekommendationer till den estniska integrationspolitiken.¹² Genomgående för denna forskning är att den främst fokuserar på integrationspolitikens metoder och resultat och sällan berör dess förutsättningar.

Denna studie grundar sig på en genomgång av vetenskapligt material och policyrelevanta studier av den estniska integrationspolitiken. Det statistiska material och de opinionsundersökningar som har används tillåter sällan långtgående jämförelser över tid eller mellan undersökningarna. De har därför främst använts för att identifiera grundläggande förhållanden och trender i den ryskspråkiga befolkningens förhållande till det estniska samhället. Av central betydelse för studien är också en genomgång av estnisk debatt och nyhetsbevakning av frågor med koppling till den estniska integrationspolitiken. Detta material kompletteras i studien med intervjuer med estniska forskare och tjänstemän samt företrädare för ryskspråkiga organisationer och media i Estland. Alla intervjuer har anonymiserats. Hänvisningar som ges till debatter i estnisk media och ryska lokaltidningar skall ses som exempel på förda resonemang.

Studien inleds med en kort redogörelse för den ryska statens metoder för att påverka den estniska integrationspolitiken och följs av en grundläggande historisk och demografisk redogörelse för den ryskspråkiga befolkningen i Estland. Därefter behandlas den estniska integrationspolitiken ur först ett nationellt och sedan ett lokalt perspektiv. I samband med detta behandlas också integrationspolitikens resultat. Avslutningsvis behandlas den ryskspråkiga gruppens inställningar till det estniska samhället och den ryska staten efter Rysslands annektering av Krim.

¹² <http://www.ibs.ee/en/component/content/article/58-riikliku-integratsiooniprogrammi-2008-2013-vaeljatooetamine>.

2 Ryska påverkansvägar

Ryssland har sedan början av 1990-talet agerat systematiskt för att kontrollera en så stor del av det ryskspråkiga medieutbudet och en så stor del av det ryskspråkiga föreningslivet i Estland som möjligt.

I samband med annekteringen av Krim och konflikten i östra Ukraina har Ryssland också ökat sitt politiska och militära tryck mot de baltiska staterna. Ett tydligt syfte med detta är att skada det nationella och internationella förtroendet för dessa staters stabilitet och förmåga att sköta sin egen säkerhet.

Målet för denna politik är inte bara de baltiska staterna utan även NATO och EU i stort. Detta har t.ex. skett genom en ökad och närgången militär flyg- och fartygsverksamhet, bordningen av ett litauiskt fiskefartyg utanför Murmansk samt försök att få Litauen att lämna ut uppgifter om litauer som vägrade värnplikt i Sovjetunionen i samband med Litauens självständighetskamp i slutet av 1980-talet. Ryssland har också kidnappat en estnisk säkerhetspolis på estniskt territorium.

Genom kidnappningen lyckades Ryssland förmedla att landet kan agera som det vill på de baltiska staternas territorium, trots deras medlemskap i EU och NATO. I samband med händelsen förklarade Ryssland också att man åter skjuter upp ratificeringen av det rysk-estniska gränsavtalet. Samtidigt har Estland sett sig tvunget att tydligare markera sin gräns i terrängen för att undvika framtida kidnappningar. Resultatet har därmed blivit att Ryssland har lyckats få Estland att *de facto* acceptera den gräns som avtalet skulle reglera samtidigt som gränskonflikten formellt sett inte är löst, utan även i framtiden kan användas av Ryssland för att skapa konflikt. Ett framträdande drag i Rysslands politik mot de baltiska staterna är därmed att skapa och konservera mindre internationella konflikter och att därigenom skapa en känsla av osäkerhet i de baltiska staterna.

För att öka Rysslands internationella inflytande inom framförallt media och kulturområdet och för att knyta samman de ryskspråkiga i utlandet har den ryska staten föresatt sig att bygga upp en betydande infrastruktur av fonder och organisationer samt avsätta uppemot 1,2 miljarder SEK årligen fram till 2020. Baltikum är ett prioriterat område för denna verksamhet. Målet för den ryska politiken är att bygga upp och knyta samman ryskspråkiga nätverk och att koppla dessa till den ryska staten. Den ryska strävan är också att lokala ryska affärsmän i framtiden skall ta ett större ansvar för finansieringen.¹³

¹³ *Kaitsepolitseiamet: 2013* (2013) s. 5f; Intervju 5.

Det ryskspråkiga civilsamhället i Estland bedöms i allmänhet vara svagare än det estniskspråkiga.¹⁴ Förklaringen brukar ses i en svagare socioekonomisk förankring och kvarvarande drag av den sovjetiska organiseringen av civilsamhället, där ansvaret för föreningslivet vilade på staten.¹⁵ Det finns dock ett stort antal ryskspråkiga föreningar i Estland. Den ryska fonden *Russkiy Mir* listar t.ex. 61 stycken ryska center och organisationer i Estland.¹⁶ Flera av dessa skall främst ses som paraplyorganisationer för ett stort antal lokalföreningar. Särskilt framträdande är det stora antalet ryskspråkiga kulturföreningar. Många av dessa har kopplingar till institutioner med gott anseende i Estland, som det ryska kulturinstitutet i Tallinn, och får statligt stöd från det estniska kulturdepartementet.¹⁷

Hur stort det ryskspråkiga kulturlivet är och hur stor del som har kopplingar till ryska myndigheter är svårt att bedöma. Direkta kontakter med ryska myndigheter förnekas av den största paraplyorganisationen för ryska kulturföreningar i Estland. Företrädare för denna menar också att det har lättare att få pengar från estniska myndigheter för sin verksamhet än från ryska fonder. De ser också med viss besvikelse på de ryska pengar som går till propagandistisk verksamhet, då det hotar att misskreditera kulturverksamheten och förknippa den med rysk politik. Ett nära samarbete mellan de ryskspråkiga kulturföreningarna och estniska kulturinstitutioner fördöms också från rysk sida. Samarbete och integration ses av de ryska intressena som ett svek mot den ”överlägsna ryska kulturen” och de som låter sig integreras kallas nedlåtande för ”integraster”.¹⁸

Den estniska säkerhetspolisen bedömer dock att det ryska inflytandet är större till de institutioner som bedriver rysk språkundervisning i Estland och de frivilligorganisationer som ger rättshjälp på ryska.¹⁹ De berörda inom rättshjälpsområdet förnekar en koppling till ryska myndigheter, även om de känner att Ryssland moraliskt stödjer deras verksamhet. De framhåller istället att de främst arbetar med att vägleda personer med bristande språkkunskaper och små ekonomiska möjligheter i det estniska juridiska systemet. Ett centralt område är det estniska pensionssystemet och människors möjlighet att tillgodoräkna sig pension för arbete som de utfört under Sovjettiden.²⁰ Behovet av rättshjälp pekar på behov och problem i det estniska rättssamhället som, om

¹⁴ Vallimäe, Tagel ”Kodanikualgatust toetavad väärtused ja käitumismustrid: eesti- ja venekeelsete elanike võrdlus” (2014), <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id>.

¹⁵ Ruutsoo, Rein, *Civil society and nation building in Estonia and the Baltic states: impact of traditions on mobilization and transition 1986-2000: historical and sociological study* (Rovaniemi, 2002).

¹⁶ <http://www.russkiymir.ru/catalogue/>.

¹⁷ <http://www.kulka.ee/?page=34>.

¹⁸ Intervju 4.

¹⁹ Intervju 5.

²⁰ Intervju 6.

de exploateras, kan minska legitimiteten för det estniska rättssamhället. Samtidigt kan möjligheten att få rätt i domstol öka stödet för den estniska statens legitimitet.

Den estniska säkerhetspolisen ser i dagsläget inte det ryskspråkiga civilsamhället som ett hot eller en framträdande kanal för ryska intressen. De organiserade grupper av extremister och ryska chauvinister som finns består enligt dem av ett hundratal personer, över vilka de har god kontroll. Bland dessa finns en kärna av aktivister som har sitt agerande som livsstil och huvudsakliga inkomst.²¹ Deras synliga aktiviteter sträcker sig till att störa möten med ryska demokratiaktivister och att arrangera demonstrationer till stöd för den ryska annekteringen av Krim. Dessa aktioner följs av estnisk media och har inte vid något tillfälle samlat mer än ett tiotal personer.²²

Det mest framträdande hindret för en ökad integration i Estland är att estnisk- och ryskspråkiga invånare lever i olika mediasfärer. Majoriteten av den ryskspråkiga befolkningen ser på ryskproducerad tv och läser ryska tidningar och har dessa som sin huvudsakliga informationskälla.²³ Ungefär hälften av de ryskspråkiga tar del av ryskspråkig estnisk etermedia och något färre av estniskspråkig media. Den mest framträdande ryskspråkiga kanalen i Estland är riksradios ryskspråkiga kanal Radio4. De ryskspråkiga estniska tv-nyheterna ses dock av relativt få vilket bl.a. har förklarats med att programmen sänds tidigt på kvällen. Genomslaget för dessa nyheter är dock större när de återutsänds av ryskspråkiga medier. De ryskspråkiga har enligt undersökningar ungefär lika stor tillit till ryska och estniska medier.²⁴ De olika mediabilderna leder därmed inte till ett tydligt ställningstagande hos dem som tar del av både ryska och estniska medier, utan oftast till en osäkerhet och generell skepsis mot medier.²⁵ Uppdelningen av befolkningen i två mediasfärer utgör ett betydande hinder för det estniska samhällets förmåga att förmedla sina värden och att nå ut med betydande samhällsinformation.

Bilden av det ryska samhället och dess värderingar förmedlas inte bara genom nyheter utan genom hela medieutbudet, där underhållning och drama har en betydande roll i att formulera samhällsproblem och ge en bild av det goda livet.

²¹ *Kaitsepolitsei amet, Aastaraamat 2013*, s. 5f.

²² "Vene opositsionaaride konverentsil Tallinnas puhkes kähmlus" *Postimees*, 10.05.2013, <http://tallinncity.postimees.ee/1231882/vene-opositsionaaride-konverentsil-tallinnas-puhkes-kahmlus>,

²³ *Estonian Integration Monitoring 2011*, s. 20f.

²⁴ Anna Bulakh, Julian Tupay, Karel Kaas, Emmet Tuohy, Kristiina Visnapuu & Juhan Kivirähk, *Russian "Soft Power": The Estonian view* i Winnerstig, Micke (ed.) *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI-R—3990—SE, 2014)

²⁵ Intervju 7; Intervju 8.

Genom media formas också skilda kulturella referensramar, med t.ex. skilda tv-format för underhållning, skilda tv-serier och olika kändisar. Situationen är likartad inom sociala medier som är viktiga identitetsskapande informationskanaler för stora grupper.²⁶

²⁶ Anne Kaun, *Being a Young Citizen in Estonia - An Exploration of Young People's Civic and Media Experiences* (Tartu, 2013).

3 Den ryskspråkiga befolkningen i Estland

Enligt statistiska centralbyrån i Estland utgörs den icke-estniska befolkningen i Estland av 25,6 % ryssar, 2,1 % ukrainare, 1,2 % vitryssar, vilka samlat brukar benämnas ”ryskspråkiga”. 84 % av Estlands befolkning har estniskt medborgarskap, 7 % har ryskt medborgarskap (vilket utgör 20 % av de ryskspråkiga) och 2 % medborgarskap i ett annat land. Därtill saknar 7 % av befolkningen medborgarskap i något land, men bor i Estland med s.k. ”grå främlingspass”.²⁷

Fram till andra världskrigets utbrott var det estniska samhället i stort sett etniskt homogent, med endast små inslag av tysk, rysk och svensktalande minoriteter.²⁸ Efter Sovjetunionens annektering av Baltikum 1945 immigrerade närmare en halv miljon människor från andra delar av Sovjetunionen till Sovjetrepubliken Estland, samtidigt som ungefär lika många människor i landet hade flytt eller dödats under kriget. Huvuddelen av immigranterna kom som krigsflyktingar från de mer förödda delarna av Sovjetunionen och som arbetskraft till den industri som byggdes upp kring flera estniska städer eller som personal till Röda armén. Enligt demografiska beräkningar var hastigheten och inflyttningen till Estland, i proportion till befolkningen, större än till någon annan Sovjetrepublik.²⁹

I stort kom immigranterna att etableras som ett eget ryskspråkiga socialt skikt; en sovjetisk arbetarklass. Studier som har gjorts visar att den ryskspråkiga befolkningen byggde upp ett i stora delar slutet samhälle, med egna medier, eget kulturliv och egna sociala nätverk som var starkt präglade av den sovjetiska samhällsordningen.³⁰ Den bristande lojaliteten med Sovjetmakten inom det sovjet-estniska kommunistpartiet medförde också att partiet och centrala delar av Sovjetrepublikens förvaltning kom att skötas av inflyttade ryssar. Inflyttningen av arbetskraft fortsatte sedan under slutet av 1960- och början 1970-talet.³¹

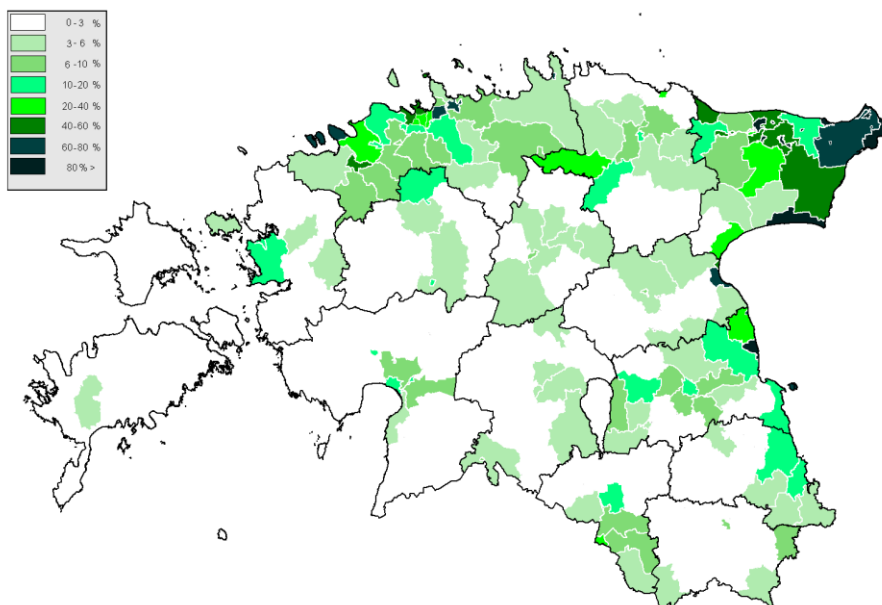
²⁷ <http://www.stat.ee/13054>.

²⁸ 1934 var de största minoriteterna i Estland; baltyskar 1,7 %, ryssar 8 %, varav en stor del utgjordes av gammaltroende ryskortodoxa som fått en fristad i Estland efter Peter I reformer av den ryskortodoxa kyrkan; svenskar 0,7 %. Till detta fanns ett antal mindre minoriteter som inte gavs minoritetsstatus i den Estniska lagen.

²⁹ Misunas, Romuald, & Taagepera, Rein, *The Baltic States: Years of Dependence 1940-1990* (London, 1993) s. 354.

³⁰ Kuutma, Kristina; Seljamaa, Elo-Hanna & Västriik, Ergo-Hart ”Minority Identities and the construction of rights in post-soviet settings” *Folkloore* (Tartu, 2012) s. 56.

³¹ Misunas & Taagepera, (1993) s. 151.

Figur 1: Den ryskspråkiga befolkningens geografiska fördelning i Estland 2000

Källa: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Russophone_population_in_Estonia.png

De separata rysk- och estniskspråkiga samhällen som etablerades under Sovjettiden har bestått in i vår tid. Den ryskspråkiga befolkningen i Estland är inte enhetlig, utan splittrad i olika grupper med olika ursprung, olika geografisk hemvist i Estland, olika social och ekonomisk status och olika vilja och förmåga till integrering i det estniska samhället. I princip gäller därför att de ryskspråkigas situation och relation till staten i Estland inte nämnvärt skiljer sig från andra större invandrargrupperns situation i Europa, med undantag för att den ryskspråkiga gruppen i Estland också är föremål för en aktiv rysk politik.

Av den ryskspråkiga befolkningen bor idag nära 50 % i Tallinn-området. 30 % bor i Ida-Virumaa län, där Narva är största stad, och 20 % i andra områden. Idag utgörs 45 % av Tallinns befolkning och 80 % av befolkningen i Ida-Virumaa län av ryskspråkiga. Ungefär 50 % av de ryskspråkiga bor i miljöer där de inte har daglig kontakt med estniskspråkiga.³²

³²http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Dialog/varval.asp?ma=PO0222&ti=POPULATION+BY+SEX%2C+ETHNIC+NATIONALITY+AND+COUNTRY%2C+1+JANUARY&path=../I_Databas/Population/01Population_indicators_and_composition/04Population_figure_and_composition/&lang=1; På samma sätt har ungefär 45 % av de estniskspråkiga ingen daglig kontakt med ryskspråkiga.

4 Estnisk integrations- och språkpolitik

För den estniska staten och det estniska samhället har den ryskspråkiga befolkningens medborgarskap och ställning haft en central inrikes-, utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse alltsedan Estlands självständighet 1991. Frågan om medborgarskap brukar i internationell debatt främst betraktas ur ett juridiskt och politiskt perspektiv, där medborgarskapet i första hand ses som en överenskommelse mellan staten och individen och som reglerar statens och individens politiska rättigheter och skyldigheter. I ett vidgat akademiskt perspektiv innefattar frågan om medborgarskap också medborgarens möjligheter att kunna vara politiskt och ekonomiskt delaktig i ett samhälle och ta del av dess sociala skydd.³³ I multietniska samhällen kan olika betoningar av dessa aspekter i medborgarskapet skapa grunden för en nationell identitet vid sidan av den kulturella identiteten och därmed skapa grunden för en stabil och inkluderade demokrati.

De centrala lagar som antogs i Estland i samband med självständigheten vilade på principen om att hävda den estniska statens kontinuitet från mellankrigstiden. Staten ansågs ha det estniska språket och kulturen som grund, samtidigt som rättigheter gavs till etniska minoriteter. Den medborgarlagstiftning som antogs 1992 gav de personer som varit estniska medborgare under mellankrigstiden samt deras ättlingar automatisk rätt till medborgarskap. Personer som flyttat till eller fötts i Estland, och som kunde bevisa sitt stöd för den estniska staten under befrielseprocessen, kunde också få medborgarskap (vilket omfattade ca 90 000 personer). Icke-medborgare uppmanades i enlighet med en lag som antogs 1993 att söka permanent uppehållstillstånd inom ett år för att längre fram kunna få estniskt medborgarskap eller söka annat medborgarskap. Samtidigt erbjöds alla f.d. sovjetmedborgare som så önskade ryskt medborgarskap av den ryska staten.³⁴ För att få medborgarskap i Estland krävdes från 1995 ett test i estniska, estnisk historia och en trohetsed. Denna lag var i sig en vidareutveckling av en lag som krävde estniska språkkunskaper för offentliganställda och som infördes under de politiska reformerna i Sovjetunionen 1989. Till en början utgjorde denna lag ett reellt hinder för medborgarskap då endast ca 15 % av den ryskspråkiga befolkningen talade estniska.

Den ryskspråkiga befolkningens delaktighet i samhället försvårades till en början också genom andra lagar. Under 1990-talet infördes lagar om kompensation för egendom som exproprierats under Sovjettiden, vilket medförde en ojämn

³³ Marshall, T. H. *Citizenship and Social Class: And Other Essays* (Cambridge, 1950).

³⁴ Lieven, Anatoly, *The Baltic Revolution: Estonia, Latvia, Lithuania and the Path to Independence* (London, 1993) s. 306; Smith, David "Estonia independence and European integration" i Smith, David, et al (ed.) *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania* (London, 2002) s. 106.

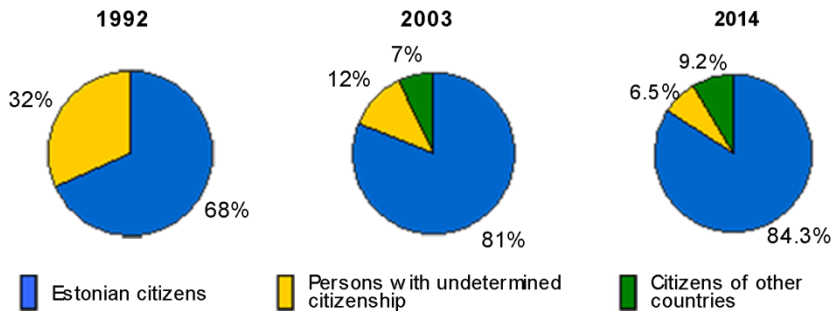
distribution av ekonomiska resurser i befolkningen. Dessa regler påverkade dock inte utförsäljningen av statlig egendom. Genom språkrav för statliga tjänster skapades också en delad arbetsmarknad där estniskspråkiga blev överrepresenterade inom offentlig förvaltning och ryskspråkiga inom vissa delar av affärslivet. Långsiktigt har detta lett till att antalet offentliga tjänster och närvaron av myndigheter etc. är lägre i de ryskspråkiga delarna av Estland än i de estniskspråkiga.

I början av 1990-talet hade inte den estniska staten något tydligt politiskt program gällande den ryskspråkiga befolkningen i landet. De nya lagar och institutioner som infördes föregicks inte heller av några analyser av hur de skulle påverka den ryskspråkiga gruppen. Huruvida detta förhållningssätt var grundat i en ”vänta och se”-politik, där målet vara att se hur stor del av den ryskspråkiga befolkningen som skulle stanna i Estland, eller om den grundades i en brist på konkreta idéer och utrymme för att prioritera dessa frågor, är svårt att få ett tydligt svar på. Även om ca 100 000 ryskspråkiga under denna period återemigrerade till Ryssland så visar undersökningar att den ryskspråkiga befolkning som stannade i Estland i regel såg ljusare på framtiden i landet än vad den estniskspråkiga befolkningen gjorde.³⁵ Oviljan att söka ryskt medborgarskap och svårigheterna att få ett estniskt medborgarskap medförde att en del ryskspråkiga förblev statslösa. Samtidigt bedrev Ryssland i början av 1990-talet en politik som har betecknats som ”en vänskapspolitik under tvång” där man med hård retorik, handelspolitik och uteblivna energileveranser försökte underminera de baltiska staternas legitimitet och förhindra ett närmande till EU.³⁶ Politiken riktade sig främst mot den estniska statsledningen, men skapade också en oro hos den ryskspråkiga befolkningen kring dess framtida ställning mellan ryska och estniska intressen.

³⁵ www.stat.ee

³⁶ Soft Power? The Means and Ends of Russian Influence Abroad, <http://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/109675#sthash.AsY7XJH.dpuf>.

Diagram 1: Andelen invånare i Estland, med estniskt medborgarskap, annat medborgarskap eller statslösa.

Källa: <http://estonia.eu/about-estonia/society/citizenship.html>

1997 utarbetad estniska myndigheter en plan för integrering som utgick ifrån tanken om den estniska kulturens centrala roll i samhället. Ansvaret för integreringen lades främst på individen även om staten bidrog med språkundervisning. Det konkreta resultatet av denna politik blev tydligt ökade kunskaper i estniska hos den ryskspråkiga befolkningen, men inte alltid en ökad ekonomisk och social integrering.³⁷ En ryskspråkig politiker beskriver det ironiskt som att ”den estniska staten på några år lärde en halv miljon ryskspråkiga att förstå att esterna talade illa om dem på bussen.”³⁸ I realiteten har dock medborgarskapspolitiken medfört att 53 % av de ryskspråkiga idag är estniska medborgare.³⁹

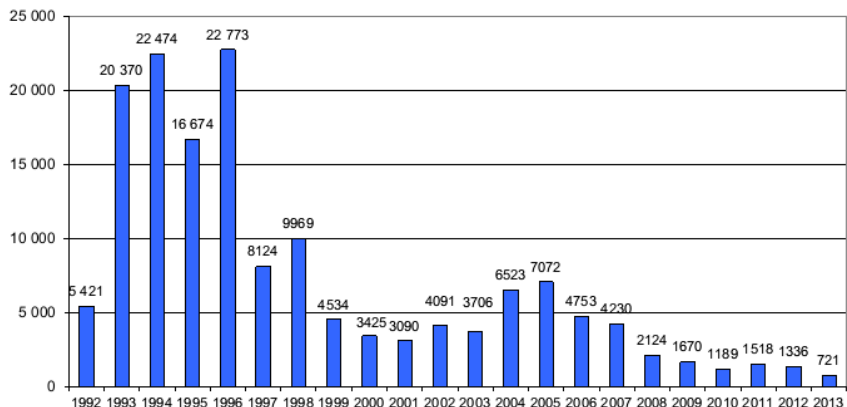
Andelen invånare med s.k. grå pass har kontinuerligt minskat i det estniska samhället, men minskningen har nu avstannat. De främsta skälen till detta anses vara att många av dem är äldre och har svårigheter att klara de språkkrav som krävs för estniskt medborgarskap. Samtidigt uppger 64 % av dem att de skulle vilja ha medborgarskap.⁴⁰ Möjligheten att resa visumfritt till Ryssland anges dock ofta som ett skäl till att inte ta estniskt medborgarskap.

³⁷ Pettai, Vello, “Estonia and Latvia: International Influences on Citizenship and Minority Integration” *Democratic Consolidation in Eastern Europe* 2001:2, s. 274; Pettai, Vello & Hallik, Klaara “Understanding processes of ethnic control: segmentation, dependency and co-optation in post-communist Estonia” *Nations and nationalism* vol. 8, 2002:4, s. 522.

³⁸ Intervju 2

³⁹ *Estonian Integration Monitoring 2011* (Tallinn, 2011), http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BC3%BChiskond/Artiklid/Integratsiooni_monitooring_2011_ENG_lyhiversioon.pdf.

⁴⁰ *Integration Monitoring 2011*, s 15.

Diagram 2: Antalet beviljade estniska medborgarskap, individer per år.

Källa: Anna Bulakh, Julian Tupay, Karel Kaas, Emmet Tuohy, Kristiina Visnapuu & Juhan Kivirähk, *Russian "Soft Power": The Estonian view* i Winnerstig, Mike (ed.), *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI-R--3990--SE, 2014) s. 32.

Den estniska integrationspolitiken medförde en spänning mellan den estniska statsbildningens nationella och monokulturella karaktär och det mångkulturella paradigmet som Europatanken bygger på. Denna spänning ökade i takt med att Estland allt fortare blev en del av den globaliserade ekonomin och att allt större grupper av ryskspråkiga kände sig integrerade i det estniska samhället. Samtidigt minskade antalet estniskspråkiga som upplevde att det ryska språket eller de ryskspråkiga utgjorde ett hot mot det estniska samhället.⁴¹ I den nya integrationsplan som antogs 2008 tog därför EU:s principer som utgångspunkt. Tanken om det personliga ansvaret och den kulturella dominansen byttes ut mot idén om kulturell pluralism och kopplades till ökade sociala och ekonomiska möjligheter och uppdrag till myndigheter att stödja bl.a. den ryskspråkiga kulturen.⁴²

Förutom medborgarskapspolitiken har de genomgripande sociala och ekonomiska förändringarna i Estland haft en avgörande betydelse för integrationen i samhället.⁴³ Den estniska sociologen Ali Aareleid Traat har ur ett

⁴¹ Kruusvall, Jana "Hinnangud loimumise edukusele, tulevikuohod ja torjuv suhtumise ilmingud" i *Integration monitoring 2005: Uuringu Ariadne* (Tallinn, 2005) s. 46.

⁴² "Estonian Integration Strategy 2008–2013 (Unofficial translation), ec.europa.eu/ewsi/.../doc1_3700_459328622.pdf; "Lõimuv Eesti 2020", www.kul.ee/sites/default/.../lyimuv_eesti_2020.pdf.

⁴³ Raska, Eduard & Raitviir (ed.) *Eesti edu hind: Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus* (Tallinn, 2005); Leping, KKristian-Olari & Toomet, Ott "Emerging ethnic wage gap: Estonia

identitetsperspektiv beskrivit detta som ett ”kulturellt trauma” där tidigare levnadsmönster och tillhörigheter helt förändrades för stora grupper i både majoritets- och minoritetssamhället.⁴⁴ Den etnocentriska politik som präglade självständighetsrörelsen och den självständiga statens första år, byttes under 1990-talet ut mot en politik som strävade efter att anpassa landet till marknadsekonomi och till att möta globaliseringens utmaningar. Dessa mål var inte specifikt kopplade till språkliga eller sociala grupper utan till den självständiga statens uppbyggnad och samhällets utformning i en ny värld.

Samtida undersökningar har i detta skede visat på en värdegrundsförskjutning hos både estnisk- och ryskspråkiga där Sovjetsystemets kollektiva och hierarkiska samhällssyn och den nationella rörelsens etnocentrism byttes ut mot en mer individualistisk och pragmatisk livsinställning med självförverkligande och ekonomiskt välstånd som personligt och samhälleligt mål.⁴⁵ Denna förändring fick kraft av den estniska ekonomins globalisering och Estlands EU inträde och märks i det relativt stora stödet för landets EU medlemskap bland både estnisk- och ryskspråkiga i Estland. Som grund för ett gemensamt samhälle erbjuder de ekonomiska och individualistiska värdena främst en gemensam idé om framtiden, men inte en gemensam historia att falla tillbaka på. Dessa värden kan därför inte erbjuda något alternativ till den ryska bild av historien som bl.a. presenteras i ryska medier och som tydligt kolliderar med den bild av landets historia som den estniska staten vilar på.

during political and economic transition” *Journal of Comparative Economics*, vol. 36, 2008, s. 599ff.

⁴⁴ Aarelaid-Tart, Aili, *Cultural trauma and life stories* (Helsinki, 2006).

⁴⁵ Lauristin, Marju & Vihalemm, Peeter, *Return to the western world cultural and political perspectives on the Estonian post-communist transition* (Tallinn, 1997); “Küsitlus: vene ja eesti noorte jaoks võrdub hea elu pakus rahakotiga” *Postimees*, 2008.09.30.

5 Integrationspolitikens bakslag

Skolpolitiken kom att utgöra ett av de tydligaste redskapen i integrationspolitiken. Trots att det estniska parlamentet redan 1993 beslutade att estniska skulle vara det enda undervisningsspråket i alla grundskolor före 2000, så sköts genomförandet av lagen upp ett flertal gånger till 2007. Ryskspråkiga skolor för årskurserna 1-9 anmodades då att undervisa i estniska som andraspråk. Årskurserna 10-12 skulle från 2011 ge 60 % av undervisningen på estniska, vilket omfattade 62 ryskspråkiga skolor.⁴⁶

Införandet av estniska som undervisningsspråk har dock mött flera problem. Särskilt i ryskdominerade skolor saknas ämneslärare med tillräckligt goda kunskaper i estniska. De estniskspråkiga skolböckerna är oftast inte anpassade efter de ryskspråkiga elevernas förutsättningar och undervisningsmetodiken har inte utvecklats för tvåspråkig undervisning. Inom samhällsorienterande ämnen finns också ett problem med att de ryskspråkiga eleverna och lärarna i stor utsträckning får sina värderingar från ryska medier och att dessa kolliderar med värden som styr den estniska läroplanen. Ungefär 30 % av de ryskspråkiga som börjar gymnasiet i Tallinn uppges inte heller ha tillräckliga kunskaper i estniska för att klara undervisningen. Andra elever upplever att deras ämneskunskaper blir lidande på grund av tvåspråkigheten och att de har utsatts för ett utbildningsexperiment.⁴⁷

Språkfrågan har därför gett upphov till en livlig diskussion, som säkerligen också påverkats av ett än hårdare klimat i den lettiska språkdebatten.⁴⁸ Frågan skapade också en splittring i den ryskspråkiga gruppen, mellan dem som anser att en utökad undervisning i estniska ger bättre förutsättningar för dem som bor i Estland och dem som anser att undervisning på det ryska modersmålet skapar bättre förutsättningar för en god undervisning.⁴⁹

En framträdande aktör i frågan är organisationen *Venekool* (Ryska skolan). Rörelsen började som en intresseorganisation men har senare anklagats av den estniska säkerhetstjänsten för att ha koppling till ryska myndigheter och

⁴⁶ <http://www.lich.ee/main/assets/School-Eng.pdf>.

⁴⁷ "Ossinovski: vene kool Eestis peab saavutama hea taseme aineõppes ja kõrgtasemel eesti keele oskuse" *delfi.ee*, 2014.09.07, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/ossinovski-vene-kool-eestis-peab-saavutama-hea-taseme-aineoppes-ja-korgtasemel-eesti-keele-oskuse?id=69679691>; "Analüüs: vene, aga ka eesti koolide probleemid peituvad keeleõppes" 2014.07.31, [uudised.err.ee](http://uudised.err.ee/v/eesti/82c11bc1-4b03-4efd-9354-57), <http://uudised.err.ee/v/eesti/82c11bc1-4b03-4efd-9354-57>.

⁴⁸ "What's my language?" 2012.02.14 *The Economist*; Malmlöf, Tomas, *The Russian Population in Latvia – Puppets of Moscow?* (Stockholm, FOI-R--1975--SE, 2006) s. 54f.

⁴⁹ "Narva meeri leidmist raskendab keelt oskavate keskerakondlaste nappus" *Postimees*, 2013.12.05; "Vene Kool Eestis tahab venekeelseid sisseastumiseksameid, *delfi.ee*, 2014.01.27; "Jana Toom Ministeerium lõhub eesti kooli" *Delfi.ee*, 2006.11.09; Intervju 2.

aktivister.⁵⁰ Bl.a. ansåg säkerhetstjänsten 2011 att Tallinns vice borgmästare Yana Toom och hennes efterträdare Mikhail Kõlvart hade motarbetat reformen genom att uppmana skolor att söka dispens från kravet på estnisk undervisning.⁵¹ Toom och Kõlvart fick senare rätt mot säkerhetstjänsten i domstol.⁵² Den politiska hanteringen av språkreformen och säkerhetspolisens agerande skapade en infekterad diskussion. Debatten delade den ryskspråkiga gruppen och ökade motståndet till reformen.⁵³

Den estniska skolans moderniseringsprogram för åren 2012-2020 ger mycket litet utrymme för språkfrågans roll i skolan. Tanken är snarare att integration och goda resultat skall nås genom formell likabehandling.⁵⁴ Till saken hör att den estniska skolan, oavsett undervisnings språk, internationellt sett klarar sig mycket bra i bl.a. PISA-undersökningar varför reformer inte har ansetts vara nödvändiga. Under 2014 har Kõlvart gett stöd för att begära dispens från undervisning på estniska i fem skolor i Tallinn-området, och har denna gång mött mindre motstånd än tidigare. Argumenten för att få dispens är framför allt att språkkraven inte har ökat elevernas språkkunskaper samtidigt som ämneskunskaperna har blivit lidande.⁵⁵

Vid sidan om språkkraven i skolpolitiken har den s.k. ”bronssoldatsnatten” i april 2007 betraktats som ett av de största bakslagen för integrationspolitiken. Händelsen har sin bakgrund i djupgående skillnader i hur Ryssland och Estland beskriver 1900-talets historia, framförallt andra världskriget och Sovjetunionens annektering av de baltiska staterna. Denna skillnad har kommit till särskilt uttryck genom hur frågorna behandlats i den estniska respektive ryska mediasfären. ”Bronssoldatsnatten” har också setts som ett uttryck för en rädsla som skapats hos de etnonationalistiska grupperna på både den estnisk- och ryskspråkiga sidan av den ökade integrationen och som ett försök att skapa en ökad polarisering och konflikt kring en särskild symbolfråga.⁵⁶ Den estniska regeringen hade 2007 gått till val bl.a. på att flytta ett sovjetiskt minnesmärke

⁵⁰ *Kaitsepolitseiamet, Aastaraamat 2013*, s. 27; <http://www.venekool.eu>.

⁵¹ Sammanlagt 15 skolor sökte dispens och ca 35 000 namnunderskrifter samlades in mot förändringarna.

⁵² <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/fotod-mihhail-stalnuhhin-laks-kaitsepolitsei-vastu-kohtusse.d?id=68375857>.

⁵³ ”Kõlvart andis kapo kohtusse” *Postimees* 2012.05.07; ”Tunnistajad: Yana Toom survestas koole eesti keele vastu” *Postimees*, 2012.09.17; Intervju 2.

⁵⁴ *The Five Challenges of Estonian Education: Estonian Education Strategy 2012-2020* (Tallinn 2012).

⁵⁵ ”Tallinna linnavalitsus toetab viie vene kooli taotlusi venekeelse õppekeele säilitamiseks” *uudised.err.ee*, 2014.10.29, <http://uudised.err.ee/v/teleuudised-ak/56d98814-f3dc-4189-84ea-f5aa1caccbbe>; ”Haridusminister: Tallinna taotluse kohta saab otsuse teha pärast selle saamist” *uudised.err.ee*, 2014.10.29, <http://uudised.err.ee/v/eesti/f78b9b96-71bf-4bea-a655-c562e37899b0>.

⁵⁶ Ehala, ”Martin The birth of the Russian-speaking minority in Estonia” *Eurozine*, 2008.09.11, <http://www.eurozine.com/articles/2008-09-11-ehala-en.html>.

över ”Estlands befrielse av röda armen” från centrala Tallinn till en militär kyrkogård i stadens utkant. Flytten som den ny tillträdde regeringen beslutade om sköttes inte med tydlighet och dialog och ledde till protester som senare urartade i kravaller och plundring. Försöken att stävja upproppen ledde till övervåld från polisens sida och att en demonstrant dog, 153 skadades och 800 arresterades.⁵⁷ Enligt den estniska säkerhetspolisens uppskattningar hade ryska provokatörer en betydande roll i att initiera kravallerna, samtidigt som många lockades att delta av andra skäl än politiska. T.ex. uppskattas en tredjedel av dem som deltog ha varit estniskspråkiga ungdomar med en vag uppfattning om protesternas politiska grund.⁵⁸ Kravallerna följdes upp av ett cyberangrepp mot olika institutioner i Estland, som av allt att döma dirigerats från Ryssland.⁵⁹ Cyberangreppet var det första storskaliga cyberangreppet som riktats från en stat mot en annan, vilket visar på den tydliga kopplingen mellan inrikespolitik och säkerhetspolitik i Estland. Språkfrågans och ”bronssoldatens” inverkan på den estniska integrationspolitikens förutsättningar går inte att tydligt mäta. Den refererade nyhetsbevakningen, samt det faktum att samtliga personer som intervjuats för denna studie har tagit upp dessa frågor, visar emellertid på deras betydelse för integrationen och samhällsklimatet i Estland.

⁵⁷ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/estonia/EST-CbC-IV-2010-003-ENG.pdf>; ”Estonia split over WWII memorial” *BBC News Online* 2007.02.15; ”Tallinn tense after deadly riots” *BBC News Online*, 2007.04.28; ”Olukord tänavatel on rahulik” *Eesti Päevaleht*, 2007.04.27.

⁵⁸ Intervju 5.

⁵⁹ Traynor, Ian “Russia accused of unleashing cyberwar to disable Estonia” *The Guardian*, 2007.05.17, <http://www.theguardian.com/world/2007/may/17/topstories3.russia>.

6 Integrationspolitikens resultat

Trots den kritik som den estniska integrationspolitiken har utsatts för är det möjligt att se den som delvis lyckad utifrån de mål som satts upp. Politiken har lyckats öka andelen estniska medborgare i landet från 68 % 1992 till 84 % 2014 och minska antalet statslösa.⁶⁰ Andelen ryskspråkiga som uppger att de kan tala den estniska de behöver i sin vardag har ökat från 15 % 1991 till 75 % idag. 70 % av de ryskspråkiga estniska medborgarna anser idag att estniska skulle kunna vara det främsta språket för kommunikation i Estland. 90 % av de ryskspråkiga anser också att de som bor i Estland bör kunna estniska. Även 50 % av de ryskspråkiga som saknar estniskt medborgarskap anser att estniska skulle kunna vara det främsta språket för kommunikation i Estland och 70 % anser också att de som bor i landet bör kunna språket.⁶¹ Djupgående studier av den vardagliga språkanvändningen i Estland har också visat att de ryskspråkiga accepterar det estniska språkets officiella status, men att de samtidigt vill se mer ryska i det offentliga rummet.⁶²

Det är samtidigt tydligt att integrationspolitiken i sig endast är en del av denna utveckling. En stor del beror, som tidigare nämnts, på Estlands ekonomiska utveckling som har gynnat både estnisk- och ryskspråkiga. De ekonomiska uppostringarna under 1990-talet och under den ekonomiska krisen i början av 2000-talet drabbade också estnisk- och ryskspråkiga grupper i samma sociala position ungefär lika. Den relativa frånvaron av korruption i Estland är också en faktor som har stärkt befolkningens lojalitet med det estniska samhället. Särskilt för de ryskspråkiga har detta blivit tydligt i jämförelse med den omfattande korruptionen i Ryssland. Parallellt med integrationspolitikens kulturellt baserade medborgarskapstanke har därför integrerande idéer som främst är grundade i sociala och ekonomiska värden vuxit fram som ett sammanhållande kitt i det estniska samhället.⁶³

Den estniska integrationspolitiken har under åren följts upp genom omfattande attitydundersökningar och sociologiska studier. Den senaste stora undersökningen *Estonian Integration Monitoring 2011* visar på en i många avseenden positiv trend från den undersökning som genomfördes 2008. Andelen ryskspråkiga som 2011 ansåg sig vara fullt eller måttligt integrerade i det

⁶⁰ Järve, Priit & Poleshchuk, Vadim, *EUDO Citizenship Observatory Country Report: Estonia* (European University Institute 2013) s. 4.

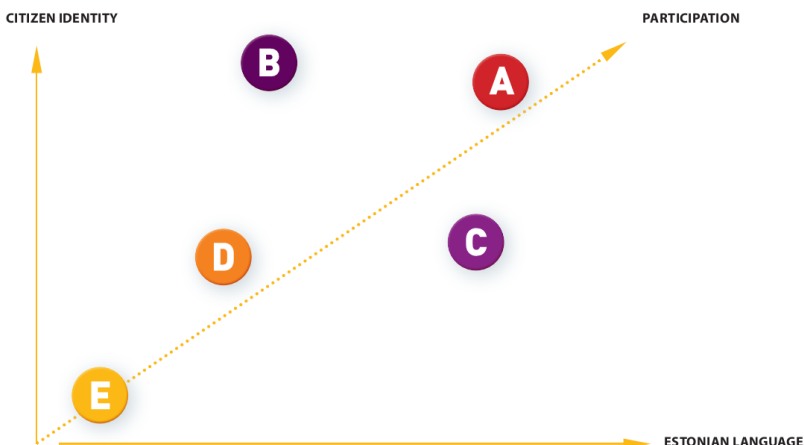
⁶¹ <http://www.stat.ee/28883>.

⁶² Skerrett, Delaney "How Normal is Normalization? The Discourses Shaping Finnish and Russian Speakers' Attitudes Towards Estonian Language Policy" *Journal of Baltic Studies* vol. 43, 2012:3, s. 363 ff.

⁶³ Framträdanden, *Venelaste Uus Põlvkond Venemaa ja Läine vahel*: Jevgenia Garanža, Artemi Troiski, Olesja Lagashina, Viktoria Ladönskaja, Andrei Jugantsov, Tallinn, 2014.08.16.

estniska samhället stannade på 61 %. Andelen som anser att Estland är deras enda hemland har dock ökat från 66 % till 76 %. Den andel av de ryskspråkiga som känt sig diskriminerade under det senaste året minskade från 49 % till 20 %. I studien bearbetas också attitydundersökningar efter parametrarna språklig, politisk, och social integrering för att ta fram kluster som beskriver olika förhållningssätt till integration i det estniska samhället.

Figur 2: Integrationskluster positionerade på en tre-dimensionell skala; medborgerlig identitet, språkkunskap och delaktighet i samhället.

Källa: Estonian Integration Monitoring 2011

- Grupp A, **“väl integrerade”**, stark språklig, social och politisk integrering, utgör **21 %** av personerna i undersökningen.
- Grupp B, **“ryskspråkiga med stark förankring i det estniska samhället”** karakteriseras av stark politisk integrering i kombination med begränsade språkkunskaper, utgör **16 %** av personerna i undersökningen.
- Grupp C, **“samhällskritiska med goda kunskaper i estniska”** kombinerar goda språkkunskaper med svag förankring i det estniska samhället och en kritisk inställning till såväl de estniska som de ryska politiska institutionerna (ofta i kombination med ett alternativt politiskt deltagande) utgör **13 %** av personerna i undersökningen.
- Grupp D, **“begränsad integrering”**, kännetecknas av svaga språkkunskaper och ett politiskt deltagande endast på lokal nivå. Gruppen omfattar en stor del av dem utan fastställt medborgarskap och utgör **28 %** av personerna i undersökningen.

- Grupp E, **“ingen integrering”**, består framförallt av äldre statslösa personer. Utgör **22 %** av personerna i undersökningen.

Beroende på hur grupperna betraktas visar undersökningen att nära hälften av den ryskspråkiga befolkningen är lite eller inte alls integrerad i det estniska samhället. Samtidigt går det att se en ökad polarisering i den ryskspråkiga gruppen mellan dem som är integrerade och strävar efter integrering och dem som inte är integrerade. Ett tecken på detta är att gruppen som överhuvudtaget inte känner sig integrerad i en självvärdering har ökat från 7,5 % 2008 till 13 %. När de språkliga, politiska och sociala parametrarna vägs samman utgörs denna grupp av 22 %. Detta har främst förklarats med att den ökade arbetslösheten under den ekonomiska krisen drabbade den ryskspråkiga befolkningen mer än den estniskspråkiga. Om tyngdpunkten läggs på denna förklaring så kan utvecklingen förväntas ha vänt eftersom den generella arbetslösheten i Estland har sjunkit från 14 % 2011, till 6,9 % andra kvartalet 2014.⁶⁴ Man kan samtidigt befara en viss eftersläpning för den ryskspråkiga gruppen, då 51 % av de arbetslösa ryskspråkiga utgörs av äldre personer med låg utbildning och dåliga språkkunskaper, vilket gör det svårare för dem att få nya arbeten. Arbetslösheten är också större i östra Estland där den ekonomiska utvecklingen och differentieringen på arbetsmarknaden är lägre.⁶⁵

Gruppen lågutbildade, arbetslösa och icke-estniskspråkiga har också en låg politisk och social integrering, och därmed en begränsad möjlighet att påverka eller delta i det estniska samhället. De måste därför betraktas som särskilt mottagliga för den ryska världsbild som presenteras genom rysk media.

Utanförskapet är dock inte ett problem som uteslutande rör äldre. En tiondel av de statslösa ungdomar som blivit uppmanade att välja medborgarskap vid 18 års ålder har valt ryskt medborgarskap. I större utsträckning än de vuxna har de också angett Estlands dåliga rykte och landets politik som skäl. Detta tydliga avståndstagande från det estniska samhället har i kvalitativa studier förklarats som en protest mot upplevd diskriminering och den påtagliga etno-nationella integrering som präglade den estniska politiken fram till 2007. Valet av ryskt medborgarskap beror därmed mer på att denna möjlighet erbjudits, än en identifikation med det ryska samhället.⁶⁶

Enligt ryska ambassaden finns det i Estland 117 000 ryska medborgare som är berättigade att rösta i valet till den ryska Duman och i presidentvalet. Av dessa röstade 19 000 i det sista dumavalet och 27 000 i presidentvalet, varav 86 %

⁶⁴ <http://www.stat.ee/72334>.

⁶⁵ *Estonian Integration Monitoring 2011*, s. 12.

⁶⁶ *Estonian Integration Monitoring 2011*, s. 16.

uppges ha röstat för Putin.⁶⁷ Deltagandet i det ryska valet får ses som ett tydligt tecken på att dessa personer inte har en koppling till den politiska offentligheten i Estland och att de framförallt känner sig som en del av det ryska samhället.

Även för den samhällskritiska gruppen som har goda kunskaper i estniska gäller vanligen en identifikation med det ryska språket och den ryska kulturen, men inte med det ryska samhället eller det offentliga Rysslands politik. Denna grupp bör också ses som mindre påverkad av rysk media då de i större utsträckning än andra litar till icke-officiella sociala medier för nyheter och debatt. En vanlig inställning är istället att man inte litar på några medier och betraktar både ryska och estniska medier som propaganda.⁶⁸

Det är också tydligt att yngre ryskspråkiga som till stor del har växt upp i Estland, i allt större utsträckning strävar efter att på olika sätt bli integrerade och att skapa integrerande förutsättningar för sina barn. 59 % av de ryskspråkiga föredrar att deras barn går i en språkligt blandad förskola, med det främsta skälet att de tidigt skall få använda båda språken. 32 % föredrar ryskspråkig förskola och 28 % estniskspråkig. Samtidigt föredrar 26 % av dem som strävar efter högre utbildning att få den på estniska, vilket visserligen är en låg siffra men som ändå ökat från 19 % 2008. I denna siffra bör det dock vägas in att estniskans position inom högre utbildning är stark framförallt inom humaniora, medan engelskan har en stark position inom teknik och medicin. Många ryskspråkiga ser också högre utbildning som en möjlighet att flytta utomlands.⁶⁹ Högre utbildning kan också, tillsammans med bl.a. värnplikt, ses som institutioner som fördjupar integrationen mellan ryskspråkiga och estniskspråkiga. Högre utbildning och värnplikt berör dock främst dem som redan är delvis eller väl integrerade. Det är viktigt att framhålla att särskilt de yngre ryskspråkiga sällan har en entydig identifikation med en viss grupp eller ett visst samhälle.⁷⁰ Detta hör samman med en otydlig identifikation med både det ryska och det estniska samhället. En generell global trend är också att människor i större utsträckning har mer komplexa identiteter och väljer att identifiera sig med olika grupper i olika situationer.⁷¹

⁶⁷ <http://news.err.ee/v/politics/7a077f22-254c-467e-8fdd-c4e557b6f980>;
<http://news.err.ee/v/politics/174e6e71-ab90-47bb-bfce-38ad5ab95a62>.

⁶⁸ Kaun (2013) s. 161ff.

⁶⁹ Dessa undersökningar genomfördes emellertid innan Rysslands annektering av Krim och den påföljande utvecklingen i östra Ukraina. Även om trenden fortfarande torde bestå så kan skillnader på marginaler så väl som i polariseringen ha skett, tack vare den ökade spänningen mellan Ryssland och EU och NATO och den allt intensivare ryska propagandan.

⁷⁰ Framträdanden *Venelaste Uus Põlvkond Venemaa ja Läine vahel*: 2014.08-16; "Aljona Suržikova: vene kogukonna suhtumine Eesti iseseisvusse on palju muutunud" *uudised.err.ee*, 24.02.2014 .02.24.

⁷¹ Melucci Alberto, *Nomader i nuet: sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle* (Göteborg, 2002)

Estonian Integration Monitoring 2011 förutser en positiv utveckling av integrationen i Estland. Studiens främsta rekommendation är att integrationspolitiken i framtiden bör anpassa metoder och mål efter de olika grupper som identifierats i rapporten. Om politiken lyckas är förhoppningen att personer i gruppen E börjar röra sig mot gruppen D och möjligen vidare till gruppen B. Förhoppningen är därmed att identifikationen med det estniska samhället skall öka bland de ryskspråkiga som har begränsade kunskaper i estniska och att en sådan identifikation kan ske utan att deras språkkunskaper nämnvärt förbättras. På samma sätt hoppas man att personer i gruppen D skall förflytta sig till C och möjligen bilda ett nytt kluster. Denna förändring är främst tänkt att ske genom ökade språkkunskaper. Studiens framtidsperspektiv har dock begränsningar då det arbetar med stereotyper som formats utifrån majoritetssamhället politik. Den tar därmed inte hänsyn till påverkan från t.ex. Ryssland, politiska bakslag i den estniska politiken eller formandet av alternativa identiteter.

7 Den ryskspråkiga gruppens företrädare

De ryskspråkiga i Estland saknar idag tydliga politiska och kulturella företrädare. Den mediala splittringen mellan de rysk- och estniskspråkiga samhällena medför också att de debattörer och kulturpersonligheter som är kända inom den ryska offentligheten sällan är kända bland de estniskspråkiga och därför har svag offentlig legitimitet i den estniska debatten. De personer som tydligast framträder som representanter för den ryskspråkiga befolkningen är oftast politiker från de etablerade estniska partierna och bör därför ses som representativa för den mer integrerade delen av den ryskspråkiga befolkningen.⁷²

En generell iakttagelse är att ryskspråkiga politiker i estnisk media benämns som just ryskspråkiga och därmed förväntas företräda särskilda ryskspråkiga intressen. Vissa ryskspråkiga debattörer anser också att ryskspråkiga politiker och debattörer inte har samma möjlighet att vara samhällskritiska som estniskspråkiga, då deras kritik ofta tolkas som en kritik mot den estniska statsbildningen och inte en kritik i sakfrågan.⁷³ Det är i detta sammanhang värt att notera att tre av de fyra ryskspråkiga politiker som oftast förekommer i estnisk media företräder en samhällskritisk politik, även om de uttrycker sitt stöd för den estniska staten. Det finns också en ofta uttalad inställning i estnisk politik att de ryskspråkigas perspektiv inte är unikt utan att de samhällseliga problemen och centrala frågorna är samma för alla som bor i Estland. Denna inställning styrde bl.a. rundabordssamtal om sociala och politiska frågor som Estlands president hade 2012 med politiker, akademiker och företrädare för civilsamhället.⁷⁴ Denna inställning kan ses som en ovilja att dela upp det estniska samhället i språkgrupper och är därför en logisk följd av strävan i de senaste årens integrationspolitik. Men inställningen kan också ses som ett sätt att exkludera de ryskspråkiga gruppernas intressen från diskussionen.

Samtidigt är det tydligt att det pågår ett generationsskifte bland företrädarna för den ryskspråkiga gruppen. De tidigare företrädarna var ofta män med rötter i det

⁷² "Ainar Ruusaar: eestlased peaksid Vene kultuurieliidi hääli võimendama" *Postimees* 2012.12.10; "Raivo Vetik: Eesti demokraatia Achilleuse kand" *Postimees* 2012.12.10; "Vladislav Kopõlkov: vene kogukonna probleemid Eestis" *Postimees* 2013.11.03; Garanza, Jevgenia "Liidrit pole, kuid neid on palju; Kivirähk, Juhan, Eesti – ja venekeelse arvamusi tekitamisega rahvuste ümarlauda hakkama ei saa" *Postimees*, 12.11.28; "Natalja Kitam: «valvevenelaste» kasutamine ei anna ühiskonna sidusust" *Postimees*, 2012.12.10.

⁷³ http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/vabariigi_kodanikud/saated/7ec05dbe-dfa3-4b2d-8af4-241a9fa76d3f.

⁷⁴ "Presidendi ümarlual langetati kolm põhimõttelist otsust" *Postimees*, 2012:11.21; "Juhan Kivirähk: Eesti- ja venekeelse arvamusruumi tekitamisega rahvuste ümarlaud hakkama ei saa" *Postimees*, 2012.12.10.

sovjetiska systemet. Dessa strävade efter att representera de ryskspråkiga under de stora samhällsförändringarna i Estland efter självständigheten. Flera av dem var aktiva som lokalpolitiker i det språkligt homogena Narva och i de små ryskspråkiga partier som fans under 1990-talet. De var ofta starkt kritiska till de estniska språk- och medborgarskapslagarna och till de samhälleliga förändringarna i stort. De nya företrädarna är i större utsträckning än de tidigare yngre, välutbildade, integrerade och tvåspråkiga, och påfallande ofta kvinnor. Flera av dem är publicister med en bakgrund i bl.a. det ryskspråkiga veckomagasinet *Den za Dnjom*. Dessa har en betydande möjlighet att ta plats i den estniska opinionen.

Även om de nya företrädarna ofta framhåller att det finns problem med den estniska integrationspolitiken så är de samtidigt tydliga med att dessa måste lösas inom ramen för det estniska samhället. I centrala frågor som t.ex. undervisningsspråket i skolan stödjer de ofta den estniska utbildningspolitikens satsning på det estniska språket och framhåller det som nyckeln till integration. Detta ökar deras genomslag i den estniska opinionen men ökar samtidigt avståndet till de äldre eller de som ser språkpolitiken som ett hot mot att ryskspråkiga skall kunna tillgodogöra sig utbildning på samma villkor som estniskspråkiga.

Bristen på tydliga ledare inom den ryska gruppen har ibland lyfts fram som en faktor som kan verka återhållande på den ryskspråkiga gruppens möjlighet till etnisk mobilisering om deras sociala och rättsliga ställning skulle hotas. Samtidigt är det viktigt att framhålla att bristen på tydlig representation också utgör ett demokratiskt problem. Genom avsaknad av tydliga företrädare minskar de ryskspråkiga gruppernas möjligheter att föra fram ståndpunkter som specifikt rör dem samtidigt som det estniska politiska etablissemanget saknar en tydlig motpart för konsultation och kommunikation.

Estnisk- och ryskspråkiga med rösträtt har i regel lika högt valdeltagande till i de estniska parlamentsvalen. Det estniska Centerpartiet *Keskerakond* är det parti som främst anser sig representera den ryskspråkiga befolkningen. Nationellt utgörs 70-80 % av partiets röster av ryskspråkiga väljare.⁷⁵ *Keskerakond* är grundat av ester, har sina rötter i den estniska självständighetsrörelsen. Partiet profilerade sig till en början som representanter för dem som förlorade på 1990-talets marknadsekonomiska reformer, men har senare profilerat sig som ett socialdemokratiskt och EU-skeptiskt parti. Historiskt har partiet därför attraherat både rysk- och estniskspråkiga väljare.

Keskerakond tillhör de största partierna i det estniska parlamentet men har inte haft del i regeringsmakten sedan 2007. I samband med valen 2007 och 2011

⁷⁵ "Keskerakond on mitte-eestlaste seas jätkuvalt populaarseim partei" *Postimees* 2012.09.23.

förkom också uppgifter i estnisk media och från den estniska säkerhetspolisen om kopplingar mellan *Keskerakond* och Putins maktparti Enade Ryssland. Partiet skulle bl.a. ha fått 1.5 mil euro av den ryska järnvägsdirektören Vladimir Yakunin som bedöms stå Putins administration nära.⁷⁶ *Keskerakond* har nära kontakter med den ryska tv-kanalen PBK och har därigenom en egen plattform för att föra fram sitt politiska budskap till de ryskspråkiga väljarna. Samröret med ryska intressen har dock lett till att andra partier i Estland har dragit sig för att samarbeta med *Keskerakond*.

Sedan 2007 har också de estniska socialdemokraterna bedrivit ett aktivt arbete för att attrahera ryskspråkiga väljare, bl.a. genom att driva valrörelse i ryskspråkiga områden och genom att nominera ryskspråkiga politiker till framträdande platser. Ett tydligt exempel på sådana politiker är nuvarande utbildningsministern Jevgeni Ossinovski. Ossinovski tillhör den yngre generationen företrädare för den ryskspråkiga befolkningen och representerar på många sätt det integrationspolitiska dilemmat i Estland. I intervjuer har han t.ex. redogjort för hur både rysk- och estniskspråkiga beskyllt honom för att ta parti för den andra gruppen.⁷⁷ Som minister har han fått i uppgift att genomdriva den omtvistade lagen om att 60 % av undervisningen i ryskspråkiga skolor skall ges på estniska. Både i Tallinn och Narva har hans politik kritiserats av lokala företrädare för *Keskerakond*. Ossinovski hade också en del i att Estlands finansminister 2014 fick avgå efter att han uttalat sig om honom som ”ett invandrarbarn från ett halvrott parti”.⁷⁸ Händelsen visar på en tydlig förändring i estnisk politik och i den estniska offentliga debatten, då ett liknande uttalande för tio år sedan förmodligen inte hade lett till kraftiga reaktioner eller en ministers avgång.

⁷⁶ ”Center Party is still the most popular political party among non-Estonians” *Postimees* (English), 2010.08.29, <http://www.postimees.ee/?id=305551>; ”KAPO accuses Savisaar on Russian Bias” *The Baltic Times*, 2010.12.21, <http://Baltic-times.com/news/articles/27582/>.

⁷⁷ ”Ossinovski: saan sõimata nii venelastelt kui ka eestlastelt” *err.uudised.ee*, 2014.03.25.

⁷⁸ ”Uus poliitiline skandaal? Jevgeni Ossinovski ja Jürgen Ligi privaatne kirjavahetus lekkis netti!” *publik.ee*, 2014.10.27; ”Mikser: Ligi tagasiastumisega on terav pingeseisund ületatud” *Postimees*, 2014.10.26.

8 Ett lokalpolitiskt perspektiv

Ungefär en tredjedel av den ryskspråkiga befolkningen i Estland bor i Narva och Ida-Virumaa län vid den ryska gränsen. Inflyttningen av ryskspråkiga skedde efter andra världskriget och 80 % av länets invånare är idag ryskspråkiga. I samband med Estlands självständighet genomfördes en folkomröstning om autonomi för Narva och den närliggande staden Sillamäe. Förslaget fick dock inte majoritet.

Medan de flesta ryskspråkiga i Tallinn måste kunna en viss estniska för att klara sin vardag så kan de ryskspråkiga i Narva klara sig helt utan kunskaper i estniska. Narva är Estlands tredje största stad och ligger på vägen mellan Tallinn och St. Petersburg. Trots detta är de offentliga kommunikationerna från Tallinn mycket sämre dit än till andra estniska städer av motsvarande storlek, vilket får ses som ett tecken på en lägre kontakt mellan områdena.

Sedan 1990-talet har *Keskerakond* närmast oavbrutet haft den politiska makten i Narva. Antalet röstberättigade och valdeltagandet är generellt lägre i Narva än i övriga Estland. Detta hänger samman med det stora antalet ryska medborgare (36 % eller 23 000 personer) och statslösa (ca 30 % av befolkningen). Dessa har dock rösträtt i de lokala valen vilket har gett dem möjlighet att påverka den lokala politiken och att bli indirekt representerade gentemot centralmakten. Vissa forskare har till och med sett den lokala rösträtten som en politisk ventil som har minskat behovet av utomparlamentariska aktioner hos den ryskspråkiga befolkningen i Estland.⁷⁹

Under lång tid har de flesta estniska partierna, utom *Keskerakond*, undvikit att bedriva valkampanjer eller nominera kandidater till valen i Ida-Virumaa län, då man har ansett att det varit omöjligt att utmana *Keskerakonds* ställning. Ryskspråkiga opinionsbildare brukar beskriva problemet som att de estniska rikspolitikerna inte ser de ryskspråkiga som en politisk resurs och att de därför visar varken dem eller deras frågor något större intresse. Detta leder i sin tur till att de ryskspråkiga ser små möjligheter att bli representerade av de andra estniska partierna.⁸⁰ *Keskerakonds* politiska dominans medför också en begränsning i olika ryskspråkiga gruppers möjligheter att få sina intressen representerade. T.ex. saknar den estniska politiken partier som förespråkar den värdekonservativa livsåskådning som förmedlas av den rysk-ortodoxa kyrkan. I Narva har dock kandidater från olika riksdagspartier med svagt stöd i Ida-Virumaa län fört fram

⁷⁹ Smith, Graham & Wilson, Andrew "Rethinking Russia's post-soviet Diaspora: The potential for political mobilization in eastern Ukraine and north-east Estonia" *Europe-Asian Studies* 1997:5, s. 852.

⁸⁰ Garanza, Jergenia, Eesti venelased – oht või võimalus, *Eesti Päevaleht* 2008.08.05.

gemensamma listor, där person varit viktigare än parti. Dessa listors förmåga att utmana *Keskerakond* och har dock varit begränsad.

Trots sin ledande roll i Narva har *Keskerakond* inte nämnvärt kunna förbättra den sociala servicen och infrastrukturen i staden. Partiet har också gått till val på att lokalt förändra frågor som ligger bortom kommunens ansvarsområde varför partiets möjligheter att infria sina löften har varit små.⁸¹ Detta har medfört att många väljare i Narva har fått ett minskat förtroende för de politiska institutionerna. Situationen är liknande i Tallinn där partiet för närvarande innehar borgmästarposten, men har blivit hårt kritiserat för sitt sätt att sköta staden. Det bör dock tilläggas att kommunerna i Ida-Virumaa län i statistiska undersökningar inte har visat sig ha sämre social service än genomsnittet av estniska kommuner. Narva som stad klarar sig dock lite sämre än andra städer av samma storlek. Narva är också den enda större stad i Estland som förlorar invånare. Invånarna har också haft sämre löneutveckling och staden klarar sig sämre än andra städer i mätningar av sociala förhållanden som barnfattigdom.⁸² En del av förklaringen ligger i det sovjetiska industriarvet och de omstruktureringsproblem som detta medfört. De generellt sett sämre kunskaperna i estniska medför också att många arbetslösa har svårt att flytta till andra delar av Estland för att få arbete. Migrationen från Narva sker också främst till Tallinn och mycket få flyttar till andra länder, trots att arbetskraftsutvandringen har varit betydande i Estland.

Det regionalpolitiska stödet till Ida-Virumaa län har länge setts som svagt. De lägre kunskaperna i estniska och svårigheterna att få kvalificerad arbetskraft att flytta till området har medfört att få statliga verksamheter har etablerats i området. Kraven på goda kunskaper i estniska för statligt anställda har också medfört att t.ex. polis och domstolsväsende har haft svårt att rekrytera lokalt. Den oljeskifferindustri som dominerade ekonomin i Ida-Virumaa län under Sovjettiden har rationaliserats hårt. Den estniska regeringen har dock under de senaste åren försökt stärka den regionala utvecklingen med hjälp av bl.a. EU:s strukturfonder. Under åren 2007-2013 har närmare 416 miljoner Euro investerats i olika regionala utvecklingsprojekt, med fokus på miljö, kommunikationer och välfärd.⁸³ Undervisningssektorn har också byggt ut med bl.a. en universitetsfilial som ger kurser på estniska, ryska och engelska. För åren 2014-2020 har ett investeringsprogram om 53 miljoner Euro beslutats för att öka regionens

⁸¹ "Jüri Nikolajev: Narvas on ühe partei võim" *Eesti Päevaleht*, 2009.10.16.

⁸² <http://statistikaamet.wordpress.com/2013/03/14/kolme-rahvaloenduse-pohjal-joonistub-valja-eesi-linnade-ja-valdade-rahvaarvu-muutumise-muster/>;
<https://statistikaamet.wordpress.com/2012/01/>.

⁸³ <http://www.struktuurifondid.ee/taavi-roivas-european-union-funds-help-to-raise-the-welfare-of-the-residents-of-ida-viru-county/>.

möglichkeit att attrahera arbetskraft och investeringar.⁸⁴ Bl.a. har en industri- och logistikpark etablerats med statligt stöd i Narva. Intresset för etablering har varit stort från framförallt ryska företag som vill etablera sig i Euroområdet. Även hamnen i Sillamäe, nära Narva, har byggts ut för transitering av varor till och från Ryssland.⁸⁵ Investeringarna har stärkt näringslivet i Ida-Virumaa, men den framtida utvecklingen är svår att förutse. De rådande handelssanktionerna mellan EU och Ryssland har påverkat etableringen av ryska företag och transiteringen av varor negativt.⁸⁶

⁸⁴ ”Ministeerium suunab Ida-Virumaa arenguks 53 miljonit eurot” *Postimees* 2014.11.14, <http://www.postimees.ee/2992089/ministeerium-suunab-ida-virumaa-arenguks-53-miljonit-eurot>.

⁸⁵ <http://ivia.ee/index.php?nid=72&pid=5>; “Sillamäe sadama konteinerterminal sai valmis” *Põhjarannik*, 2014.10.30.

⁸⁶ ”Ukraina kriis võib huvi siinsete tööstusparkide vastu kasvatada” *Põhjarannik*, 2014.08.25; ”Ärimehed tunnevad muret nii Eesti valitsuse kui Venemaa sanktsioonide pärast” *Põhjarannik*, 2014.05.15; ”Neli Narva tööstusettevõtet külmutasid Ukraina kriisi tõttu investeerimisplaanid” *majandus24.ee*, 2014.08.21.

9 Integration och splittring i skuggan av Rysslands annektering av Krim

I samband med Rysslands annektering av Krim gjordes ett antal undersökningar av de ryskspråkigas reaktioner på den ryska politiken i estnisk och lettisk media.⁸⁷ Enligt en opinionsundersökning stödde då 22,5 % av de ryskspråkiga i Estland Putins annektering av Krim, och i förlängningen också Rysslands rätt att med alla medel försvara de ryskspråkigas intressen i utlandet. 24,7% var mot det ryska agerandet, medan mer än hälften uppgav att de inte ville eller kunde ta ställning. Andelen som stödde Putins handlande var något större bland dem som har ryskt medborgarskap (28 %) och bland de statslösa (29 %). Det största stödet fanns i gruppen 15-25 åringar (35 %) och minst i gruppen över 74 år (13 %). Detta kan tyckas anmärkningsvärt då integrationen ofta bedöms vara större bland yngre än äldre.⁸⁸ Stödet var lika stort bland ryskspråkiga i Tallinn som i Narvaområdet medan motståndet till annekteringen var större i Narva (19 % var för medan 26 % var emot). En förklaring som getts av lokala journalister är att det är tydligare för befolkningen i Narvaområdet att även de skulle kunna bli föremål för den ryska politiken, samt att många äldre tydligt minns konsekvenserna av en väpnad konflikt. Många av de ryskspråkiga i östra Estland besöker också regelbundet Ryssland och har genom detta fått en negativ bild av den ryska samhällsutvecklingen även om de känner sig som en del av den ryska kulturen. Särskilt negativt ser de på den utbredda korruptionen i Ryssland.⁸⁹

I en undersökning som genomfördes i Lettland vid samma tid svarade 44 % av de ryskspråkiga att de stödde Rysslands agerande på Krim, medan 36 % motsatte sig det ryska agerandet. Svaren visar på skillnaderna mellan de estniska och lettiska samhällena, där det senare ofta är mer polariserat. Men det visar också på att svaren i sådana undersökningar ofta är mycket beroende av hur frågorna ställs. Värt att notera är t.ex. att andelen som inte ville eller kunde svara i den lettiska undersökningen var mycket lägre än i den estniska.⁹⁰

Enligt opublicerade uppgifter har stödet för den ryska politiken också bestått efter att konflikten utvidgats till östra Ukraina. Men samtidigt har andelen som är

⁸⁷ "Russian attitude study causes furor" 2014.06.04, <http://www.baltictimes.com/news/articles/34910/>; Enligt uppgift genomfördes också undersökningar av den ryska säkerhetstjänsten "Zatlers: Venemaa korraldab Lāti piiriäärsete alade elanike seas küsitlusi" *delfi.ee*, 2014.04.14, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/zatlers-venemaa-korraldab-lati-piirihaarsete-alade-elanike-seas-kusitlusi?id=68435733>.

⁸⁸ "Seitsmeste uudiste" küsitlus näitab, et Eesti venekeelne elanikkond on lõhki" *delfi.ee*, 2014.03.11, <http://public.delfi.ee/archive/print.php?id=68215979>.

⁸⁹ Intervju 8.

⁹⁰ <http://www.mixnews.lv/ru/news/2014-04-11/148108>.

mot den ryska politiken ökat till ca 50 %. Osäkerhet bland de ryskspråkiga har bestått då nära hälften av de tillfrågade inte vill eller kan svara på vilka de stödjer i konflikten i östra Ukraina, även om andelen som stödjer rebellerna tycks vara något större än de som stödjer den ukrainska regeringen.⁹¹

Flera företrädare för ryskspråkiga medier i Estland har försökt tona ned den ryskspråkiga befolkningens stöd för den ryska politiken och risken för att de ryskspråkiga skulle ta parti för Ryssland och mot Estland. En generell ståndpunkt tycks vara att ”det finns problem i Estland men att de bara kan lösas inom ramen för den estniska staten” vilket t.ex. uttryckts av Jegenia Garanza, chefredaktören för den ryskspråkiga upplagan av tidningen *Postimees* och veckotidningen *Den za Dnjom*, och den enda ryskspråkiga EU-parlamentarikern från Estland, Yana Toom.⁹² Samma andemening har också uttryckts i ett upprop från ryska intellektuella i Estland. Andra har också menat att det är naturligt för de ryskspråkiga att uttrycka sympati för Rysslands stöd till de ryskspråkiga på Krim. Detta stöd går dock enligt dem inte att översätta till estniska förhållanden då situationerna är så olika och eftersom det saknas så väl vilja som sociala och organisatoriska förutsättningar i Narva.⁹³ Hotet från Ryssland beskrivs också som paranoia vilken endast syftar till att flytta fokus från de verkliga problemen, nämligen integrations- och skolfrågor.⁹⁴ Dessa uttalande får ses som representativa för den ryskspråkiga eliten i Estland och de väl integrerade ryskspråkiga grupperna. Samtidigt är det tydligt att de rysk-nationalistiska grupper som mobiliserade sig i samband med ”Bronssoldaten” 2007 inte har organiserat sig eller kommit till tals i samband med Krim.

Vad olika intervjupersoner och de refererade studierna också visar är att den ryskspråkiga befolkningen i allmänhet undviker att ta offentlig ställning i frågor där deras lojalitet med det estniska samhället kan ifrågasättas. Ryskspråkig media producerad i Estland behandlar i allmänhet lokala frågor och undviker en alltför bred rapportering om t.ex. konflikten i Ukraina. I den ryskspråkiga upplagan av *Postimees* och de lokala tidningarna i Narva och Ida-Viru län, beskrivs utvecklingen i Ukraina sakligt och utan polemik mot t.ex. ryska medier.⁹⁵ Dessa

⁹¹ Intervju 1.

⁹² ”Toom: Eesti peab ratifitseerima ÜRO kodakondsuseta isikute staatuse konventsiooni” *uudised.err.ee*, 15.10.2014 <http://uudised.err.ee/v/teleuudised-ak/fbab8acc-411d-4fa4-bcb1-9a1d2dd70dbb>; ”Yana Toom: ükski venekeelen poliitik pole valmis Savisaare asemele astuma” 2014.05.2, http://valimised.err.ee/v/euro_2014/valimisuudised/0ac2acac-e6ec-4401-aaa1-f81016c45d1c; ”Vabariigi kodanikud” laitis Euroopa või Balti venekeelse meediakanali idee maha” *uudised.err.ee*, 2014.04.22, <http://uudised.err.ee/v/eesti/72e215d1-8c4e-456d-82f0-b88b252b01d0>.

⁹³ Garanza, Jevgenia ”Naksitrallid ja maailmasõda” *Postimees*, 2014.09.25.

⁹⁴ ”Jüri Nikolajev: Narvas ei usuta et Krimmis juhtunu võiks Eestis korduda” *uudised.err.ee*, 2014.03.11.

⁹⁵ Den ryskspråkiga upplagan av den estniska tidningen *Põhjarannik*.

medier beskriver generellt konflikten som en geopolitisk uppgörelse mellan Ryssland och USA. Denna förklaring utesluter varken det perspektiv som ges i ryska media eller den bild som ges i estniska media. De kommentarer som skrivs av läsarna i tidningarnas nätupplagor följer oftast den linje som presenteras av ryska medier men besvaras också av mer moderata personer.⁹⁶

I samband med konflikten i Ukraina har också upplevelsen av hot undersökts i Estland. Ungefär 50 % av de ryskspråkiga och 70 % av de estniskspråkiga ser det som sannolikt att främmande makt strävar efter inflytande övre estnisk ekonomi och politik. Närmare 80 % av de estniskspråkiga och något över 50 % av den ryskspråkiga befolkningen befarar att landet kommer att utsättas för en cyberattack, medan 10 % av den ryskspråkiga och lite mer än 30 % av den estniskspråkiga befolkningen befarar att landet kommer att utsättas för ett väpnat angrepp. Ungefär 30 % av hela befolkningen ser det också som sannolikt att den sociala polariseringen i landet kan leda till oroligheter. För att skydda landet från utomstående inblandning och militära angrepp ser 90 % av de estniskspråkiga NATO som den främsta garanten, medan endast ca 40 % av den ryskspråkiga befolkningen delar den uppfattningen. Goda relationer till Ryssland och ett utökat samarbete med Ryssland bedöms i stället vara av en stor betydelse för Estlands säkerhet av 50 % av de ryskspråkiga och av ca 30 % av de estniskspråkiga. Nära 80 % av de estnisk- och ryskspråkiga anser också att det är befogat att besvara en aggression med militära medel och nära 70 % av de estniskspråkiga och 50 % av de ryskspråkiga männen säger att de själva skulle delta i detta försvar. För de statslösa är andelen som är beredda att försvara Estland militärt ca 40 %.⁹⁷ Dessa uppskattningar stämmer också relativt bra med stödet för det estniska försvaret och värnpliktssystemet. Försvarsmakten är i regel en av de institutioner som åtnjuter störst förtroende bland de estniska medborgarna, även om de estniskspråkiga känner större förtroende än de ryskspråkiga.⁹⁸

Under konflikten i östra Ukraina har vissa ryskspråkiga etermedier tillfälligt förbjudits i Lettland och Litauen, med motiveringen att de sprider krigspropaganda. Sådana förbud har dock inte införts i Estland, då parlamentet har ansett att det strider mot landets tryckfrihetsförordning. För att skapa en motvikt till det ryska medieutbudet har de statliga televisionerna i Estland, Lettland och Litauen diskuterat att skapa en gemensam ryskspråkig tv-kanal.

⁹⁶ <http://rus.postimees.ee/2933145/rada-zavershila-rassledovanie-o-gibeli-ljudej-v-odesse>; <http://prospekt.ee/edition/332-nemeckiy-deputat-obsuzhdal-ukrainu-s-zhurnalistami-viru-prospekta.html>; <http://rus.postimees.ee/2933169/poroshenko-majdany-ukrashajut-stranu>.
(översättning: Piotr Wawrzeniuk)

⁹⁷ Intervju 1.

⁹⁸ http://www.kmin.ee/files/kmin/nodes/14167_Public_Opinion_and_National_Defence_March2014.pdf.

Krisen i Ukraina har också lett till att planerna på att starta en ryskspråkig kanal i Estland åter har börjat diskuteras. För att lyckas är det tänkt att en sådan kanal inte skall återutsända program från estnisk tv utan ha ett utbud som särskilt berör ryskspråkiga i Estland. Kritiker har dock menat att en sådan kanal lanserats för sent för att kunna ta upp kampen med rysk media. Man har också menat att det beräknade tittarantalet är för litet i jämförelse med kostnaderna. Ryskspråkiga debattörer har också framfört att det estniska debattklimatet inte skulle tåla att en sådan kanal skulle vara lika kritisk mot det estniska samhället som estniskspråkig tv.⁹⁹ Estland har dock beslutat att gå vidare med en egen lokal ryskspråkig nyhetskanal, trots att kostnaderna har bedömts som mycket stora och möjligheterna till att konkurrera med det ryska mediautbudet ses som små. Kanalen skall till att börja med erbjuda 20 timmar i veckan med lokalproducerade nyheter och nöjen samt dubbade inköpta program.¹⁰⁰ I och med lanseringen av den globala ryska multimedialkanalen Sputnik har de baltiska staterna strävat efter att göra frågan om rysk media utomlands till en fråga för EU och har därmed föreslagit en europeisk ryskspråkig kanal.¹⁰¹

Sammanfattningsvis visar genomgången statistik, medierapportering och intervjuer att ca 60 % av den ryskspråkiga befolkningen i Estland känner sig måttligt eller väl integrerad i det estniska samhället. Utvecklingen tycks också gå mot en ökad integration. Dessutom upplever en övervägande del av de ryskspråkiga i Estland att landet är deras enda hemland och att de känner en större lojalitet med det estniska samhället än med det ryska. Dessa faktorer brukar betraktas som betydande för en minoritets identifikation med majoritetssamhället. Mycket tyder också på att integrationen kommer att utvecklas positivt framöver. Faran för separatism eller sociala oroligheter som splittrar landet bör därför betraktas som liten. Detta hindrar dock inte att Ryssland kan använda bilden av den ryskspråkiga befolkningen som en utsatt minoritet och de små grupper ryskspråkiga som är allvarligt kritiska mot det estniska samhället som förevändning för att nå egna politiska mål i eller mot det estniska samhället.

⁹⁹ http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/vabariigi_kodanikud/saated/7ec05dbe-dfa3-4b2d-8af4-241a9fa76d3f.

¹⁰⁰ "Lätis lülitati välja Vene telekanal Rossija-RTR" *uudised.err.ee* 2014.04.07; "Meediajuhid saatsid Euroopa Komisjonile idee venekeelse kanali loomiseks" *uudised.err.ee* 2014.04.11; "Leedu lülitas välja PBK telekanali" *majandus24*, 2013.10.08, <http://majandus24.postimees.ee/2329746/leedu-lulitas-valja-pbk-telekanali>; "Läti Televisiooni juht jagas Balti kolleegidega ühise telekanali ideed" *uudised.err.ee* 2014.04.05, <http://uudised.err.ee/v/majandus/0a02503f-8a7a-4526-8eaf-0b3e7b36b8a0>.

¹⁰¹ "Kremlin's octopus of international propaganda" *www.delfin.lt*, 2014.11.14, <http://en.delfi.lt/central-eastern-europe/kremlins-octopus-of-international-propaganda.d?id=66381526>.

10 Sammanfattande slutsatser

Den ryskspråkiga befolkningen i Estland utgör lite mindre än 30 % av landets befolkning. Gruppen är inte enhetlig, utan är splittrad med olika ursprung och geografisk hemvist i Estland, olika social och ekonomisk status samt olika relationer till det estniska samhället. Ungefär hälften av de ryskspråkiga bor i Tallinn-området och en tredjedel i Ida-Virumaa län nära den ryska gränsen. 84 % av Estlands befolkning har idag estniskt medborgarskap, 7 % har ryskt medborgarskap (vilket utgör 20 % av de ryskspråkiga) och 2 % har medborgarskap i ett annat land. Därtill saknar 7 % av befolkningen medborgarskap i något land, men bor i Estland med s.k. ”grå främlingspass”.

Den ryskspråkiga befolkningens ställning i Estland har ända sedan landets självständighet 1991 väckt ett stort inrikes- och utrikespolitiskt intresse och har en tydlig säkerhetspolitisk dimension. Den estniska staten har strävat efter att integrera de ryskspråkiga för att minska de sociala spänningarna i samhället och för att minska Rysslands inflytande över de ryskspråkiga i landet. Samtidigt har den ryska staten strävat efter att minska integreringen av ryskspråkiga och att använda dem i sin utrikespolitik för att få inflytande över det estniska samhället.

Rysslands engagemang för den ryskspråkiga gruppen har varierat under åren och har varit kopplat till landets relationer till Estland och övriga EU så till vida att intresset ökat när relationerna försämrats. De främsta ryska metoderna för att få inflytande har varit en systematisk misskreditering av den estniska staten och det estniska samhället och en strävan efter att göra den ryskspråkiga befolkningen i Estland lojal med Ryssland. Detta har skett genom ryskspråkig media och genom att försöka kontrollera det ryskspråkiga föreningslivet i Estland.

Det ryska inflytandet över föreningslivet är begränsat, medan inflytandet genom media är betydande. Majoriteten av de ryskspråkiga i Estland tar huvudsakligen del av ryskproducerade medier och endast hälften följer även estniskspråkiga medier. De ryskspråkiga har dessutom ett lika stort förtroende för ryskproducerade medier som för estniskproducerade medier. Detta betyder att estnisk- och ryskspråkiga lever i två delvis separata mediasfärer och därmed får huvuddelen av sina nyheter och sin underhållning från källor med olika samhällssyn och värdegrund.

Denna uppdelning är det största enskilda hindret mot en fördjupad integration. Sedan 1990-talet har det flera gånger funnits planer på att öka utbudet av ryskspråkiga etermedier som producerats i Estland. I samband med Rysslands annektering av Krim har det också funnits planer på att starta en ryskspråkig tv-kanal tillsammans med Lettland och Litauen eller i EU:s regi. Estland har dock beslutat att gå vidare med en egen lokal ryskspråkig nyhetskanal, trots att kostnaderna har bedömts som mycket stora och möjligheterna till att konkurrera med det ryska media utbudet ses som små.

Den medborgarskapspolitik som fördes i Estland under 1990-talet vilade på det estniska språkets och den estniska kulturens dominerande roll i samhället. Politiken gav individen ett stort ansvar för integrationen. Politikens mål var att öka kunskaperna i estniska bland de ryskspråkiga och att öka andelen estniska medborgare i befolkningen. Politiken var lyckosam så till vida att andelen medborgare ökade från 68 % 1992 till 84 % 2014 och antalet statslösa minskade från 32 % till 6,5 %. Idag är 53 % av de ryskspråkiga estniska medborgare. Integrationspolitiken medförde dock en spänning mellan den estniska statsbildningens monokulturella principer och EU-tankens mångkulturella karaktär. Denna spänning ökade med ekonomins globalisering och genom att allt fler ryskspråkiga kände sig integrerade i det estniska samhället. Samtidigt minskade antalet estniskspråkiga som upplevde att det ryska språket eller de ryskspråkiga utgjorde ett hot mot det estniska samhället. Den integrationsplan som antogs 2008 utgick därför från EU:s mångkulturella principer. Tanken om det personliga ansvaret och den kulturella dominansen byttes ut mot idén om kulturell pluralism och kopplades bl.a. till ett ökat stöd till ryskspråkig kultur i Estland.

Vid sidan av den offentliga politiken har flertalet estnisk- och ryskspråkiga också samlats kring värden som personligt självförverkligande, marknadsekonomi och rättssäkerhet samt därtill avsaknaden av allvarlig korruption i Estland. Utvecklingen i Estland och särskilt Lettland under den ekonomiska krisen i början av 2000-talet visar också att såväl integrationspolitiken som de gemensamma värdena inte påverkats av den sociala och ekonomiska nedgången så länge bördorna fördelats relativt jämt i befolkningen. Det ryska samhället har i denna situation inte heller utgjort ett alternativ för flertalet ryskspråkiga. Som grund för ett gemensamt samhälle erbjuder de ekonomiska och individualistiska värdena i det estniska samhället främst en gemensam idé om framtiden, men inte en gemensam historia att falla tillbaka på. Dessa värden kan därför inte erbjuda något alternativ till den ryska bild av historien som bl.a. presenteras i ryska medier och som tydligt kolliderar med den bild av landets historia som den estniska staten vilar på.

Den estniska integrationspolitiken har drabbats av två större bakslag, de sociala oroligheterna i samband med flytten av ett sovjetiskt monument i centrala Tallinn 2007 och oenigheten kring kravet på att 60 % av undervisningen i alla estniska skolor bör ske på estniska. Båda dessa frågor har politiskt delat både de estnisk- och ryskspråkiga. Inget av dessa bakslag har dock påverkat integrationen på ett allvarligt sätt.

Enligt estniska studier som vägt samman språkliga, sociala och politiska aspekter av integration är 21 % av de ryskspråkiga väl integrerade, medan 16 % är väl socialt och politiskt integrerade men har sämre språkkunskaper. Samtidigt har 13 % goda språkkunskaper men svag förankring i det estniska samhället och en kritisk inställning till såväl de estniska som de ryska politiska institutionerna. Av

de ryskspråkiga är 28 % svagt integrerade med begränsade språkkunskaper i estniska och ett politiskt deltagande endast på lokal nivå medan 22 % nästan inte är integrerade överhuvudtaget. Detta visar tydligt på splittringen i den ryskspråkiga gruppen. Attitydundersökningar bland de ryskspråkiga brukar dock visa att ungefär 60 % av den ryskspråkiga befolkningen i Estland känner sig måttligt eller väl integrerad i det estniska samhället, medan 10 % upplever att de inte är integrerade. Majoriteten av de ryskspråkiga ser också Estland som sitt enda hemland och upplever att diskrimineringen av ryskspråkiga har minskat. De har också en acceptans för det estniska språkets status som officiellt språk. Ungefär hälften av de ryskspråkiga männen säger därtill att de själva skulle försvara det estniska samhället om det hotades.

I samband med Rysslands annektering av Krim stödde ca 23 % av de ryskspråkiga i Estland annekteringen och Rysslands rätt att med alla medel försvara de ryskspråkigas intressen i utlandet, medan 25 % uppgav att de var emot. Dessa siffror skall dock inte tolkas som att stödet skulle vara det samma om situationen gällde de ryskspråkiga i Estland, utan kan istället ses som ett tecken på de ryska och estniska mediernas och värdenas genomslag bland de ryskspråkiga. Mer än 50 % kunde eller ville inte svara vilket får ses som signifikativt för en grupp som lever mellan två samhällen. Värt att notera är att motståndet till det ryska agerandet var något större bland äldre och personer i östra Estland, alltså inte bland de grupper som brukar betraktas som mest integrerade. Under den utdragna konflikten i östra Ukraina har dock motståndet mot Rysslands agerande ökat till närmare 50 % medan stödet för den ryska politiken är oförändrat. Detta bör tolkas som att konsekvenserna av det ryska agerandet i Ukraina har blivit allt mer tydliga och uppfattas som alltmer avskräckande för de ryskspråkiga i Estland.

Den ryskspråkiga gruppen saknar idag tydliga företrädare. Politiskt företräds de flesta ryskspråkiga av partiet *Keskerakond*. Partiet har inte innehaft regeringsmakt sedan 2007, men har en stark position i Tallinn och Ida-Virumaa län. *Keskerakonds* ställning har dock utmanats med viss framgång av socialdemokraterna sedan 2007, vilket har inneburit en viss politisk uppdelning bland de ryskspråkiga. Därtill har en ny generation företrädare för den ryskspråkiga gruppen trätt fram i media. Dessa är påfallande ofta unga och väl integrerade kvinnor som har en integrationsvänlig agenda.

Genom den ökade integrationen har den ryskspråkiga gruppen polariserats. Medan majoriteten av de ryskspråkiga känner att Estland är deras enda hemland känner sig en liten del inte alls som en del av det estniska samhället. I denna grupp finns också de som främst identifierar sig med Ryssland och det ryska samhället och som är besvikna på den estniska samhällsutvecklingen. Denna grupp får betraktas som särskilt mottaglig för den ryska världsbild och samhällsordning som förmedlas genom rysk media. Genom sitt utanförskap är denna grupp förmodligen också mer drabbad av arbetslöshet och mindre

attraherad av det nya Estlands marknadsliberala värden än andra invånare. Möjligheten att mobilisera dessa människor för pro-ryska protester och aktioner bör inte underskattas, särskilt om det sker i östra Estland där den estniska statens närvaro är svag och det kringliggande samhällets motstånd mot pro-ryska aktioner är mindre.

Erfarenheterna från Krim, men också av etniskt grundad separatism i västra Europa som i Baskien eller på Nordirland, visar att gruppen är tillräckligt stor för att en kärna skall kunna växa fram för att organisera sociala och väpnade oroligheter. Kärnan kan också väntas få ett tillräckligt stort stöd i den ryskspråkiga befolkningen för att de skall kunna få en fungerande logistik och hålla sig undan samhället mellan aktionerna. Även om en stor del av den ryskspråkiga befolkningen i Estland uppger att de är beredda att försvara Estland, så skulle också en del ställa sig passiva mellan staten och dem som deltar i oroligheterna.

I dagsläget saknas dock politiska eller samhälleliga frågor i Estland som skulle kunna utlösa sådana oroligheter. Rysslands försök att skapa sådana konflikter har inte varit framgångsrika. De extrema grupper som finns på både den estnisk- och ryskspråkiga sidan, och som hade betydelse för oroligheterna 2007, har marginaliserats i samhället. Estnisk- och ryskspråkiga grupper på motsvarande social nivå har drabbats ungefär lika mycket av de ekonomiska kriserna och har fått ungefär lika stor del av de ekonomiska framgångarna. De mest framträdande skillnaderna i social och ekonomisk utveckling syns framförallt i de regionala skillnaderna mellan Ida-Virumaa län, som domineras av ryskspråkiga, och övriga estniska städer. Skillnaderna i social och ekonomisk utveckling är dock mindre mellan östra Estland och övriga delar av Estland än mellan östra Estland och de angränsande delarna av Ryssland. Under de senaste åren har den estniska staten i samverkan med EU och näringsliv också strävat efter att förbättra infrastrukturen och företagsklimatet i östra Estland.

Sammanfattningsvis skiljer sig inte den ryskspråkiga gruppens situation i Estland nämnvärt från den situation som många grupper av arbetskraftsinvandrare i Västeuropa befinner sig i. Möjligen med undantaget att de ryskspråkiga i Estland har blivit ett redskap i den ryska utrikespolitiken och att den internationella uppmärksamheten kring de ryskspråkigas situation i Baltikum har lett till en större politisk medvetenhet och en mer aktiv integrationspolitik än vad som varit fallet i andra europeiska länder.

11 Källor och Litteratur

Intervjuer och föredrag

Alla intervjuer har genomförts i Tallinn och Narva 2014.05.20-2014.09.22.

Intervju 1, estniskspråkig integrations forskare.

Intervju 2, ryskspråkig politiker i Estland.

Intervju 4, företrädare för ryska kulturförening i Estland.

Intervju 5, estniska säkerhetspolisen, *Kaitsepolitseiamet*.

Intervju 6, ryskspråkig rättshjälpsorganisation i Estland.

Intervju 7, ryskspråkig forskare i Estland.

Intervju 8, ryskspråkig journalist i Estland.

Framträdanden, Jevgenia Garanža, Artemi Troiski, Olesja Lagashina, Viktoria Ladõnskaja, Andrei Jugantsov, *Venelaste Uus Põlvkond Venemaa ja Läne vahel*, Tallinn, 2014.08.16.

Tidningsartiklar, internetnyheter och tv-program

"Vabariigi kodanikud" laitis Euroopa või Balti venekeelse meediakanali idee maha" *uudised.err.ee*, 2014.04.22, <http://uudised.err.ee/v/eesti/72e215d1-8c4e-456d-82f0-b88b252b01d0>.

"Ainar Ruusaaar: eestlased peaksid Vene kultuurieliidi häáli võimendama" *Postimees*, 2012.12.10.

"Aljona Suržikova: vene kogukonna suhtumine Eesti iseseisvusse on palju muutunud" *uudised.err.ee*, 24.02.2014 .02.24.

"Analüüs: vene, aga ka eesti koolide probleemid peituvad keeleõppes" 2014.07.31, *uudised.err.ee*, <http://uudised.err.ee/v/eesti/82c11bc1-4b03-4efd-9354-57>.

"Estonian Integration Strategy 2008–2013 (Unofficial translation), "ec.europa.eu/ewsi/.../docl_3700_459328622.pdf.

"Haridusminister: Tallinna taotluse kohta saab otsuse teha pärast selle saamist" *uudised.err.ee* 2014.10.29, <http://uudised.err.ee/v/eesti/f78b9b96-71bf-4bea-a655-c562e37899b0>.

“Jana Toom Ministeerium lõhub eesti kooli” *delfi.ee*, 2006.11.09, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/jana-toom-ministeerium-lohub-eesti-kooli?id=14272744>.

“Juhan Kivirähk: Eesti- ja venekeelse arvamusruumi tekitamisega rahvuste ümarlaud hakkama ei saa” *Postimees*, 2012.12.10.

“Jüri Nikolajev: Narvas on ühe partei võim” *Eesti Päevaleht* 2009.10.16.

“KAPO accuses Savisaar on Russian Bias” *The Baltic Times*, 2010.12.21, <http://Baltic-times.com/news/articles/27582/>.

“Keskerakond on mitte-eestlaste seas jätkuvalt populaarseim partei” *Postimees* 2012.09.23.

“Küsitlus: vene ja eesti noorte jaoks võrdub hea elu pakus rahakotiga” *Postimees* 2008.09.30.

“Leedu lülitas välja PBK telekanali” *majandus24*, 2013.10.08, <http://majandus24.postimees.ee/2329746/leedu-lulitas-valja-pbk-telekanali>.

“Läti Televisiooni juht jagas Balti kolleegidega ühise telekanali ideed” *uudised.err.ee* 2014.04.05, <http://uudised.err.ee/v/majandus/0a02503f-8a7a-4526-8eaf-0b3e7b36b8a0>.

“Natalja Kitam: «valvevenelaste» kasutamine ei anna ühiskonna sidusust” *Postimees* 2012.12.10.

“Ossinovski: saan sõimata nii venelastelt kui ka eestlastelt” *err.uudised.ee*, 2014.03.25, <http://uudised.err.ee/v/eesti/a4dda6c5-d102-4a08-a38f-6460bcd0f30>.

“Raivo Vetik: Eesti demokraatia Achilleuse kand” *Postimees* 2012.12.10.

“Seitsmeste uudiste” küsitlus näitab, et Eesti venekeelne elanikkond on lõhki” *delfi.ee* 2014.03.11, <http://public.delfi.ee/archive/print.php?id=68215979>.

“Sillamäe sadama konteinerterminal sai valmis” *Põhjarannik*, 2014.10.30.

“Soft Power? The Means and Ends of Russian Influence Abroad” <http://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/109675#sthash.AsY7XJ> Jh.dpuf.

“Tallinna linnavalitsus toetab viie vene kooli taotlusi venekeelse õppekeele säilitamiseks” *uudised.err.ee* 2014.10.29, <http://uudised.err.ee/v/teleuudised-ak/56d98814-f3dc-4189-84ea-f5aa1cacbbe>.

“Uus poliitiline skandaal? Jevgeni Ossinovski ja Jürgen Ligi privaatne kirjavahetus lekkis netti!” *publik.ee*, 2014.10.27, <http://publik.delfi.ee/news/naljad/uus-poliitiline-skandaal-jevgeni-ossinovski-ja-jurgen-ligi-privaatne-kirjavahetus-lekkis-netti?id=70031825>.

“What's my language?” *The Economist*, 2012.02.14.

“Vladislav Kopõlkov: vene kogukonna probleemid Eestis” *Postimees*, 2013.11.03.

“Zatlers: Venemaa korraldab Läti piiriäärsete alade elanike seas küsitlusi” *delfi.ee*, 2014.04.14, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/zatlers-venemaa-korraldab-lati-piirihaarsete-alade-elanike-seas-kusitlusi?id=68435733>.

”Ossinovski: vene kool Eestis peab saavutama hea taseme aineõppes ja kõrgtasemel eesti keele oskuse” *delfi.ee*, 2014.07.07, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/ossinovski-vene-kool-eestis-peab-saavutama-hea-taseme-aineoppes-ja-korgtasemel-eesti-keele-oskuse?id=69679691>.

”Center Party is still the most popular political party among non-Estonians” *Postimees* (English), 2010.08.29, <http://www.postimees.ee/?id=305551>.

”Estonia split over WWII memorial” *BBC News Online*, 2007.02.15, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6364399.stm>.

”Jüri Nikolajev: Narvas ei usuta et Krimmis juhtunu võiks Eestis korduda” *uudised.err.ee*, 2014.03.11, <http://uudised.err.ee/v/eesti/9434ac19-5e78-42bb-9591-86056bdf522e>.

”Kõlvart andis kapo kohtusse” *Postimees*, 2012.05.07.

”Kremlin’s octopus of international propaganda” *www.delfin.lt*, 2014.11.14, <http://en.delfi.lt/central-eastern-europe/kremlins-octopus-of-international-propaganda.d?id=66381526>.

”Lätis lülitati välja Vene telekanal Rossija-RTR” *uudised.err.ee*, 2014.04.07, <http://uudised.err.ee/v/valismaa/8e0a8f64-133d-46f5-a92a-773ecb23e48f>.

”Meedia juhid saatsid Euroopa Komisjonile idee venekeelse kanali loomiseks” *Postimees*, 2014.04.11, <http://www.postimees.ee/2758722/meediajuhid-saatsid-euroopa-komisjonile-idee-luua-venekeelne-kanal>.

”Mihhail Stalnuhhin läks kaitsepolitsei vastu kohtusse” *delfi.ee*, 2014.04.04, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/fotod-mihhail-stalnuhhin-laks-kaitsepolitsei-vastu-kohtusse.d?id=68375857>.

”Mikser: Ligi tagasiastumisega on terav pingeseisund ületatud” *Postimees*, 2014.10.26, <http://www.postimees.ee/2968313/mikser-ligi-tagasiastumisega-on-terav-pingeseisund-uletatud>.

”Ministeerium suunab Ida-Virumaa arenguks 53 miljonit eurot” *Postimees*, 2014.11.14, <http://www.postimees.ee/2992089/ministeerium-suunab-ida-virumaa-arenguks-53-miljonit-eurot>.

”Narva meeri leidmist raskendab keelt oskavate keskerakondlaste nappus” *Postimees*, 2013.12.05; Vene Kool Eestis tahab venekeelseid sisseastumiseksameid, *delfi.ee*, 2014.01.27.

”Neli Narva tööstusettevõtet külmutasid Ukraina kriisi tõttu investeerimisplaanid” *Majandus24.ee*, 2014.08.21, <http://majandus24.postimees.ee/2893943/neli-narva-toostusettevotet-kulmutasid-ukraina-kriisi-tottu-investeerimisplaanid>.

”Nemeckiy deputat obsuzhdal Ukrainu s zhurnalistami viru prospekta” *prospekt.ee*, <http://prospekt.ee/edition/332-nemeckiy-deputat-obsuzhdal-ukrainu-s-zhurnalistami-viru-prospekta.html>.

”Nõukogude vaimu sisendavast laagrist võtavad osa ka Eesti venekeelsed noored” *delfi.ee*, 2014.09.09, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/noukogude-vaimu-sisendavast-laagrist-votavad-osa-ka-eesti-venekeelsed-noored?id=69711189>.

”Ossinovski: vene kool Eestis peab saavutama hea taseme aineõppes ja kõrgtasemel eesti keele oskuse” *delfi.ee*, 2014.09.07, <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/ossinovski-vene-kool-eestis-peab-saavutama-hea-taseme-aineoppes-ja-korgtasemel-eesti-keele-oskuse?id=69679691>.

”Poroshenko magdans ukrashajut stranu” *rus.postimees.ee*, 2014.08.25, <http://rus.postimees.ee/2933169/poroshenko-majdany-ukrashajut-stranu>.

”Presidendi ümarlual langetati kolm põhimõttelist otsust” *Postimees*, 2012:11.21.

”Rada zavershila rassledovanie o gibeli ljudej v odesse” *rus.postimees.ee*, 2014.08.25, <http://rus.postimees.ee/2933145/rada-zavershila-rassledovanie-o-gibeli-ljudej-v-odesse>.

”Russian attitude study causes furor” 2014.06.04, <http://www.baltictimes.com/news/articles/34910/>.

”Tallinn tense after deadly riots” BBC News Online, 2007.04.28, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6602171.stm>; “Olukord tänavatel on rahulik” *Eesti Päevaleht*, 2007.04.27.

”Toom: Eesti peab ratifitseerima ÜRO kodakondsuseta isikute staatuse konventsiooni” *uudised.err.ee* 15.10.2014, <http://uudised.err.ee/v/teleuudised-ak/fbab8acc-411d-4fa4-bcb1-9a1d2dd70dbb>.

”Tunnistajad: Yana Toom survestas koole eesti keele vastu” *Postimees*, 2012.09.17.

”Ukraina kriis võib huvi siinsete tööstusparkide vastu kasvatada” *Põhjarannik*, 2014.08.25.

”Vene opositsionääride konverentsil Tallinnas puhkes kähmlus” *Postimees* 10.05.2013, <http://tallinncity.postimees.ee/1231882/vene-opositsionaaride-konverentsil-tallinnas-puhkes-kahmlus>.

”Yana Toom: ükski venekeelen poliitik pole valmis Savisaare asemele astuma” *valimised.err.ee*, 2014.05.2, http://valimised.err.ee/v/euro_2014/valimisuudised/0ac2acac-e6ec-4401-aaa1-f81016c45d1c.

”Ärimehed tunnevad muret nii Eesti valitsuse kui Venemaa sanktsioonide pärast” *Põhjarannik*, 2014.05.15; <http://pr.pohjarannik.ee/?p=10438>.

Garanža, Jergenia, Eesti venelased – oht või võimalus, *Eesti Päevaleht*, 2008.08.05.

Garanža, Jevgenia “Liidrit pole, kuid neid on palju; Kivirähk, Juhan, Eesti – ja venekeelse arvamusega tekitamisega rahvuste ümarlauda hakkama ei saa” *Postimees* 12.11.28.

Garanža, Jevgenia ”Naksitrallid ja maailmasõda” *Postimees*, 2014.09.25.

Vabariigi kodanikud 2014.11.18, http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/vabariigi_kodanikud/saated/7ec05dbe-dfa3-4b2d-8af4-241a9fa76d3f.

Monografier och studier

”Lõimuv Eesti 2020”, www.kul.ee/sites/default/.../lyimuv_eesti_2020.pdf.

Aarelaid-Tart, Aili, *Cultural trauma and life stories* (Helsinki, 2006).

Bulakh, Anna; Tupay, Julian; Kaas, Karel; Tuohy, Emmet; Visnapuu, Kristiina & Kivirähk, Juhan, “Russian “Soft Power”: The Estonian view i Winnerstig, Mike (ed.), *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI-R--3990--SE, 2014)

Buzan, Barry, *People States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (London, 1991).

Chang, C.Y. ”Overseas Chinese in China’s Policy, *The China Quarterly*, 1980:4, s. 190ff.

Davies, James C. *When men rebel and why* (New York, 1971).

Ehala, “Martin The birth of the Russian-speaking minority in Estonia” *Eurozonen*, 2008.09.11, <http://www.eurozine.com/articles/2008-09-11-ehala-en.html>.

Ehala, Martin “Russian Minority in Estonia after Crimea” *Aspen Review Central Europe*, 2014:2.

Estonian Integration Monitoring 2011 (Tallinn, 2011),
http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BCChiskond/Artiklid/Integratsiooni_monitoor.ng_2011_ENG_lyhiversioon.pdf.

Grigas, Agnia, *Legacies, Corecion and Soft Power: Russian Influence in the Baltic States*, Chatham House, Briefing paper, August 2012.

Järve, Priit & Poleshchuk, Vadim, *EUDO Citizenship Observatory Country Report: Estonia* (European University Institute 2013).

Kaitsepolitseiamet, Aastaraamat 2013 (Tallinn, 2014).

Kaun, Anne, *Being a Young Citizen in Estonia - An Exploration of Young People's Civic and Media Experiences* (Tartu, 2013).

Kivirähk, Juhan, "How to Address the 'Humanitarian Dimension' of Russian Foreign Policy?" *Diplomati*, 2010, <http://www.diplomaatia.ee/en/article/how-to-address-the-humanitarian-dimension-of-russian-foreign-policy/>.

Kuutma, Kristina; Seljamaa, Elo-Hanna & Västriku, Ergo-Hart "Minority Identities and the construction of rights in post-soviet settings" *Folkloore* (Tartu, 2012).

Lauristin, Marju & Vihalemm, Peeter, *Return to the western world cultural and political perspectives on the Estonian post-communist transition* (Tallinn, 1997).

Leping, KKristian-Olari & Toomet, Ott "Emerging ethnic wage gap: Estonia during political and economic transition" *Journal of Comparative Economics*, vol. 36, 2008.

Lieven, Anatoly, *The Baltic Revolution: Estonia, Latvia, Lithuania and the Path to Independence* (London, 1993).

Malmblöf, Tomas, *The Russian Population in Latvia –Puppets of Moscow?* (Stockholm, FOI-R--1975--SE, 2006).

Marshall, T. H. *Citizenship and Social Class: And Other Essays* (Cambridge, 1950).

Melucci Alberto, *Nomader i nuet: sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle* (Göteborg, 2002).

Misunas, Romuald, & Taagepera, Rein, *The Baltic States: Years of Dependence 1940-1990* (London, 1993).

Moore, Lucy & David Mihaela, *Russian Soft Power in the 21st Century: an Examination of Russian Compatriot Policy in Estonia* (London, 2011).

Nimmerfeldt, Gerli, *Identificational Integration: Conceptualisation and Operationalisation on the Example of Second Generation of Russians in Estonia* (Tallinn, 2011).

Nye, Joseph, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York, 2004).

Pami, Alto, "Revisiting the Security/identity Puzzle in Russo-Estonian Relations" *Journal of Peace Research*, 2003:5.

Persson, Gudrun, "Russian Influence in the World – The View from Moscow" i Winnerstig, Mike (ed.), *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI-R--3990--SE, 2014)

Pettai, Vello & Hallik, Klaara "Understanding processes of ethnic control: segmentation, dependency and co-optation in post-communist Estonia" *Nations and nationalism*, vol. 8, 2002:4.

Pettai, Vello, "Estonia and Latvia: International Influences on Citizenship and Minority Integration" *Democratic Consolidation in Eastern Europe*, 2001:2.

Raska, Eduard & Raitviir (ed.) *Eesti edu hind: Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus* (Tallinn, 2005).

Ruutsoo, Rein, *Civil society and nation building in Estonia and the Baltic states: impact of traditions on mobilization and transition 1986-2000: historical and sociological study* (Rovaniemi, diss, 2002).

Simons, Greg "Perception of Russia's soft power and influence in the Baltic States" *Public Relations Review* (2014).

Skerrett, Delaney "How Normal is Normalization? The Discourses Shaping Finnish and Russian Speakers' Attitudes Towards Estonian Language Policy" *Journal of Baltic Studies*, vol. 43, 2012:3.

Smith, David "Estonia independence and European integration" i Smith, David, et al (ed.) *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania* (London, 2002).

Smith, Graham & Wilson, Andrew "Rethinking Russia's post-soviet Diaspora: The potential for political mobilization in eastern Ukraine and north-east Estonia" *Europe-Asian Studies* 1997:5.

Solska, Magdalena, "Citizenship, Collective Identity and International Impact on Integration Policy in Estonia, Latvia and Lithuania", *Europe-Asian Studies* 2011:6.

The Five Challenges of Estonian Education: Estonian Education Strategy 2012-2020 (Tallinn 2012).

Traynor, Ian, Russia accused of unleashing cyberwar to disable Estonia, *The Guardian*, 2007.05.17,
<http://www.theguardian.com/world/2007/may/17/topstories3.russia>.

Vallimäe, Tagel, "Kodanikualgatust toetavad väärtused ja käitumismustrid: eesti- ja venekeelsete elanike võrdlus" (2014),
<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id.>

Winnerstig, Mike (ed.), *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, (Stockholm, FOI-R--3990--SE, 2014).

Internetsidor

<http://ivia.ee/index.php?nid=72&pid=5.>

<http://prospekt.ee/edition/332-nemeckiy-deputat-obsuzhdal-ukrainu-s-zhurnalistami-viru-prospekta.html.>

http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Dialog/varval.asp?ma=PO0222&ti=POPULATION+BY+SEX%2C+ETHNIC+NATIONALITY+AND+COUNTRY%2C+1+JANUARY&path=../I_Databas/Population/01Population_indicators_and_composition/04Population_figure_and_composition/&lang=1.

<http://statistikaamet.wordpress.com/2013/03/14/kolme-rahvaloenduse-pohjal-joonistub-valja-eesti-linnade-ja-valdade-rahvaarvu-muutumise-muster/.>

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/estonia/EST-CbC-IV-2010-003-ENG.pdf.>

<http://www.ibs.ee/en/component/content/article/58-riikliku-integratsiooniprogrammi-2008-2013-vaeljatoeetamine.>

http://www.kmin.ee/files/kmin/nodes/14167_Public_Opinion_and_National_Defence_March2014.pdf.

<http://www.kulka.ee/?page=34.>

<http://www.mixnews.lv/ru/news/2014-04-11/148108.>

<http://www.russkiymir.ru/catalogue/.>

<http://www.stat.ee/13054.>

<http://www.stat.ee/28883.>

<http://www.stat.ee/72334.>

<http://www.struktuurifondid.ee/taavi-roivas-european-union-funds-help-to-raise-the-welfare-of-the-residents-of-ida-viru-county/.>

<http://www.venekool.eu.>

<https://statistikaamet.wordpress.com/2012/01/.>

Sedan Estlands självständighet 1991 har den ryskspråkiga befolkningens medborgarskap, lojalitet och koppling till Ryssland haft en central inrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. Något mindre än 30 % av Estlands befolkning är ryskspråkig. Gruppen är dock splittrad med olika ursprung, social position och olika sätt att förhålla sig till det estniska samhället. Denna splittring har ökat i och med Rysslands annektering av Krim. Den estniska staten har sedan 1990-talet strävat efter att integrera den ryskspråkiga befolkningen. Rysslands mål har samtidigt varit att förhindra detta med syfte att använda den ryskspråkiga gruppen för sina egna utrikespolitiska syften och för att destabilisera och underminera trovärdigheten för det estniska samhället.

Medan majoriteten av de ryskspråkiga idag känner sig integrerade i det estniska samhället står en mindre del helt utanför det estniska samhället. Denna grupp utgör ett möjligt underlag för sociala oroligheter och protester. Det estniska samhället saknar dock idag politiska konflikter som skulle kunna ge upphov till sådana och Ryssland har inte lyckats använda sitt inflytande till att skapa några.

Säkerhet i närområdet (SIN) är ett FOI-projekt som analyserar den säkerhetspolitiska utvecklingen i svenskt närområde (främst Norden, Östersjöområdet, Tyskland, Polen samt Arktis). Projektet finansieras av Försvarsdepartementet och leds av dr. Mike Winnerstig, FOI Försvarsanalys.